



Štev. 7.

V Trstu, 10. aprila 1893.

Letnik VI.

O kritiki opozicije.

Sedaj, ko se je zasedanje državnega zbora odložilo do pozne jeseni, pretresajo nasprotniki opozicije še posebe njeno delovanje, prikrivajo njene vspehe, toliko bolj pa razkrivajo njene nevspehe. Oportunisti raznih vrst imajo pri tem nečastnem opravilu zljajšano delo uže zaradi tega, ker so od nastopa sedanje osrednje vlade do danes vzgajali svoje občinstvo za svoja načela in za odobravanje vsega tega, kar so dozezali ali morejo doseči ti, katerim so cilj raznotere politiške in nepolitiške drobtine. Ker je med občinstvom več nemislečih, nego mislečih ljudij, ima opozicija težko stanje pri razkrivanju razmer, kakoršne so. Slovanski narodi, kakor smo razložili zadnjič, vstajajo sicer k opoziciji, ali ta se veča in krepi vendar le polagoma, ravno ker tudi oportunistiške stranke kažejo stvari v svetlobi, katera ne odgovarja dejstvom.

Narodi slovanski pa se vzgojé in oprimejo prave politike le tedaj, če zvedo vso resnico, in zato je v interesu teh narodov, da se jim primerno osvetljujejo dejstva in razmere pri sedanjem položenu.

Med državnozborskimi zastopniki, kakor znano, sestavljajo opozicijo sedaj in doslej jedino Mladočeli in pa petorica jugoslovanskih poslancev, med katerimi sta dr. Laginja in Vj. Spinčić izvoljena od istrskih Hrvatov in Slovencev. Ta opozicija, katera zastopa odločilno večino češkega naroda, potem jeden del dalmatinskih Hrvatov ter skupno istrske Hrvate in Slovence, torej znaten oddelek treh slovanskih narodnostij, se je letos vestno trudila, da bi izpolnila svoje dolžnosti nasproti svojim volilcem.

Kar deluje tostranski osrednji parlament, najbrže ni, imel skupin zastopnikov, katere bi bile pokazale toliko marljivosti, zaresnosti in vstrajnosti, kakor mladočeška in jugoslovanska opozicija. Kar koli se je razpravljalo v državnem zboru, zanimalo je stvarno in politiški tudi to opozicijo, in ni bilo točke, da bi ne bili k njej in o njej govorili člani te opozicije strokovno in potem

s svojega stališča. Vrh tega je ta opozicija stavila toliko stvarno podprtih interpelacij, kakor v istem času izvestno ne nobena stranka, ne noben klub. Naj se na te interpelacije odgovarja ali pa molči, razkrile so toliko, kolikor se ni zvedelo ves čas delovanja poprejšnje desnice. Te interpelacije, ravno ker so stvarne, bodo imele tudi svoje posledice, ker takó razkritih dejstev in razmer ni možno prikrivati dalje časa, in naj si bodo pojedinim javnim organom še toliko neprijetne. Poleg tega so pojedini člani iz dvojih klubov sestavljene opozicije predmete in točke razpravljali takó, da so se držali sedaj konkretnih, sedaj obćih pojasnil, in so stvari presojevali z obćih stališč zunanje in notranje politike. Opozicija, kakor je delovala v završenem zasedanju, zasluži popolno priznanje; kdor mirno in stvarno preišljuje njeno delovanje, jej tudi ne odreče tega priznanja, saj si je obće spoštovanje priborila celó pri svojih načelnih nasprotnikih.

Oportunisti, ki presojujejo opozicijo mladočeškega in slovensko-hrvatskega nezavisnega kluba, poprašujejo nalašč pred vsem o vidnih vspehah te opozicije. To vprašanje je popolnoma neumestno, slepilno in obćji stvari škodljivo; kajti ta opozicija ni nastala, da bi pridobila takoj to, česar ni mogla pridobiti poprejšnja desnica, ampak da bi izpodkopala polagoma tla vzrokom, zaradi katerih je dosegala politika prejšnjih in sedanjih oportunistov za velike žrtve jedino — drobtinice, in zaradi katerih ne morejo priti negospodovalni narodi do uslovij za svoj obstanek in naraven kulturni razvitek. Sedanja opozicija se ni vstvarila sama, ker vsaka opozicija je sama po sebi neprijetna, ampak je nastala vsled sil, ki delujejo zunaj nje; njo je vstvaril sedanji sistem, ki je dobil svojo največo oporo ravno v čas, ko je nastopil grof Taaffe, in ki utegne trajati še po odstopu njegovem. Sedanja opozicija se torej prav za prav ni porodila niti vsled postopanja Taaffejevega, torej tudi ne vsled različnih izprememb pri njegovi vladi, ampak

vsled sistema, ki je silnejši, nego grof Taaffe sam, in kateremu le služi ta državnik. Tudi ko bi danes odstopil grof Taaffe, sistem ostane še nadalje, in vlada grofa Taaffeja, ali pa kakega drugega naslednika, predčuje le razlike postopanja v mejah tega sistema in so te razlike zavisne od individualnosti vodstva osrednje vlade, ne pa od sistema samega, ki ostane še nadalje nepremičen.

Po takem je oportunistem, ki se suče pri sedanjem položaju le okolo tega, kakó bi pridobil vlado, popolnoma napačen, ker vlada noče in ne more izpremeniti sedanjega sistema. Vse, kar more storiti, ali utegne hoteti storiti, je to, da ta ali ona negospodovalna narodnost laže, ali pa teže prestaja ta sistem, ali uslovij za obstanek in naraven razvoj negospodovalnim narodnostim ta vlada, ali njena naslednica, noče in ne more dati. Po takem se je le čuditi, da še politiki, kakoršen je princ Schwarzenberg, urejujejo svojo politiko po vladnem napravljenju, kakor da bi bilo zavisno vse od osrednje vlade. *Negospodovalne* narodnosti ne morejo pri sedaj trajajočem sistemu doseči nič odločilnega od osrednje vlade; ona je v tem pogledu ravno takó onemogla, kakor te negospodovalne narodnosti same, in grof Taaffe n. pr. bi mogel po največ vplivati, da bi se izpremenil sistem, ali dosegel bi vendar ne te izpremembe. Zakaj? Zato, ker viši činitelji ne vidijo še potrebe za tako izpremembo, in videli je doslej niso, ker so stranke negospodovalnih narodnostij do zadnjih volitev soglašale s sedanjim sistemom, so pri tem sistemu podpirale zunanjo in notranjo vlado, kateri s svoje strani ne moreti nasprotovati istemu sistemu.

Dr. Vašatý je rekel v svoji kritiki Stremayrjeve naredbe gledé na „tuje jezike“, da nemška levica bi ne imela toliko moči, ko bi viši činitelji ne bili za politiko, katera ugaja isti levici; po takem je treba negospodovalnim narodnostim vse kaj drugega, nego pridobivati milost sedanje ali kake naslednje osrednje vlade. Vsled take in za tako potrebo je nastala opozicija Mladočehov in ž njo združene jednako misleče opozicije jugoslovanskega nezavisnega kluba, in ta združena opozicija kaže pot zastopnikom tudi ostalih strank negospodovalnih narodnostij.

Sedanja opozicija po takem ne more delati takoj za „vidne“ vspehe; njej je pot pripravljati za take vspehe, a ti vspehi potem ne bodo sestajali iz drobtinic pri neizpremenjenem sistemu, ampak iz uslovij za obstanek in razvoj vsakega, v naši državi poštevanega naroda in narodnega odlomka, a dosežejo se še le po izpremenjenem sistemu s pomočjo vlade, katera nastopi za vodstvo po uže izvršeni izpremembi sedanjega sistema.

Slovanska opozicija se ni vstvarila iz samovolje, lehkomišelnosti, ampak vsled razmer, katerih ni možno izpremeniti drugače, kakor z opozicijo. Ali je torej pri tej opoziciji prašati uže sedaj po vidnih uspehih? Ali

je soditi sedanjo opozicijo po njenih dosedanjih priboritvah, na katere bi bilo kazati s prstom, kakor so kazali in še kažejo oportunisti na kako vladno naredbo, pridobljeno za podpiranje iste vlade in dosledno za podpiranje sistema, ki odteguje uslovja za obstanek in razvitek šibkim in negospodovalnim narodom?

Stališče oportunistov popolnoma prezira moč sistema in ta sistem podpirajočih vlad; prezira do cela okolnost, da z drobtinami se vodijo negospodovalne narodnosti k potopu v morju germanizacije. Ako je bilo kedaj kako stališče pogubno, je gotovo stališče slovanskih oportunistov cislitavskih. Vse drugo je z nemškimi konservativci in obče z nemškimi strankami; one, naj bodo v opoziciji ali ne, vedó dobro, da sedanji sistem nemški narodnosti kot taki ni nasproten, ampak jo še pospešuje, kakor v najugodnejših dobah; nemške stranke vedó, da nemška narodnost ima uže priborjena vsa uslovja za svoj obstoj in razvoj, in da eventualne neugodnosti utegnejo se dotikati vse kaj drugega, kakor pa nemške narodnosti.

Tudi zaradi načelno različnega stališča ne morejo slovanske negospodovalne narodnosti hoditi po jedni in isti poti, n. pr. z nemškimi konservativci, najmanj pa z nemškimi liberalci, ki neposredno podpirajo sistem, kateri bolj in bolj sili negospodovalne narodnosti k opoziciji.

Največa zasluga sedanje opozicije je po takem v tem, da pripravlja pot k izpremembi sistema, in da vse drugo počeva postranskim. Namesto torej, da se mečejo polena pod noge tej opoziciji, je hvaliti usodo, da je v skrajni čas nastala ta opozicija, in je le želeči, da dobi kmalu novih močij po zastopnikih drugih slovanskih klubov ali skupin. Čim večja bode opozicija, tem hitreje bodo začeli zaresno premišljevatí o njenem pomenu. Ob začetku mladočeške opozicije so isto opisovali kakor izrodek, kot anomalijo, kot nekaj samovoljnega, nastavšega vsled slabega poučenja češkega naroda; a sedaj sodijo uže nekoliko drugače. Ta opozicija je po svojem delovanju dokazala z dejstvenimi dokazi, da češki narod je imel tehtnih vzrokov, zaradi katerih je odstranil oportuniste ter zamenil jih z zastopniki drugega razuma in druge volje. Jugoslovanska opozicijska petorica je samo letos spravila na dan stvari, katere morajo prisiliti k premišljevanju o razmerah po južnih pokrajinah, in to združeno z drugimi razkritji pripravlja pot, katera vede do izpremembe sedanjega sistema.

Nobena vrsta še toliko poslužnega oportunitizma bi vlade, kolikor jej dovoljuje sistem, ne nagnila k izpremembam, kakor doseže to gotovo vstrajno in dosledno postopanje te petorice v družbi z mladočeško opozicijo. Oportunisti se bojé zameriti se vladam; zato tudi ne stavljajo potrebnih interpelacij in imajo le v pogledu na kakega posamičnega ministra kak „rezek“ govorček, ki v koncu desetkrat pokazi to, kar hoče zboljšati v

začetku umetno združenih stavkov. Opozicijonalec pa riše od začetka do konca položnje, kakoršno je, to gre v svet, in ta svet končno tudi proti svoji volji poštevta še toliko mogočna in trdna osrednja vlada. Po takem je sedanja opozicija storila narodom uže večih uslug, nego ves poprejšnji, do konca l. 1890. trajajoči oportunistem slovanskih zastopnikov, in če dosežejo sedanji oportunisti kaj, zahvaliti se bodo imeli bolj sedanji opoziciji, nego pa svojemu postopanju; kajti kar ukrene vlada navidezno na korist oportunistom, zgodi se bolj vsled poštevanja opozicije, nego pa oportunistov.

Staročeški, slovenski in še drugi slovanski oportunisti, ki v svoji ljubeznjivosti ne morejo dočakati naglih in vidnih vspehov od sedanje opozicije, molče o dejstvu, da ta opozicija deluje še le dve leti, da je torej še le pričela delovati, v tem ko je češki narod mirno čakal, da so češki zastopniki do l. 1879 osemnajst let vstrajali v pasivni opoziciji. Staročeška stranka je od l. 1879 do konca l. 1890 služila vladi, katero vodi grof Taaffe, in dr. Rieger se je podpisal celó pod punktacije, a kljubu temu ni dosegel češkega kot notranjega jezika. Slovenski zastopniki pa so ostali od začetka konstitucije do današnjega dne oportunisti dobre in slabe kvalifikacije, a slovenski narod vidi, kaj so dosegli, vidi, da je ostal brez vsakega odločilnega uslovja za obstanek in razvitek. Kaka je po takem mera pri kritikovanju opozicije in oportunističke politike?

Sedanji slovanski oportunisti so jo zagazili tako daleč, da pomagajo uže sestavljati vladno večino ne le s pomočjo protislovanskih poljskih politikov, ampak celó s pomočjo nemške levice, in njih organi še ne prenehajo črniti in obsojati sedanje opozicije.

Opoziciji očitajo sedaj tudi to, da zahteva od te vlade pospeševanje gospodarstvenih interesov. No vlada je razglasila specifično gospodarstven program; torej je le primerno, ako opozicija opominja vlado na dolžnosti, za katere se je zavezala sama, potem ko — se ve da nedosledno — zanikuje izvrševanje drugovrstnih programov. Na to stran je vlada sama dolžna, za vse narode izvrševati svoj sedanji pristranski program, in ko bi videla opozicija, da se vlada ne drži niti svojega programa, bi jo s pravom opozarjala na njeno dolžnost, katera se ne more omejevati le na one narodnosti, iz katerih jej sedaj prihajajo zastopniki na pomoč. Da opozicija v političkem in nacionalnem pogledu ne doseže od sedanje vlade nič odločilnega, to ve ista opozicija sama dobro, na to tudi ne računati in niti ne sme raču-

niti, ako ume sedanji sistem, iz njega prihajajoče položnje in na to stran omejeno moč vlade same.

Opozicija sedanja bi ne bila prava opozicija, ako bi za malenkosti, in naj bi bile relativno še toliko ugodne, popuščala svoj cilj, s katerim je tesno združeno pravo njenega obstanka. Sedanja opozicija je opravičena le dotlej, dokler deluje na izpremembo sedanjega sistema; hitro ko bi pozabila ta cilj, zapadla bi oportunistu, in bilo bi jo pobijati ravno takó, kakor sedanji, uže do zaslepljenosti zabredši oportunistem nekaterih slovanskih strank.

Takó in ne drugače ni ne ceniti, ne presojevati sedanje opozicije in vseh teh, kateri se jej bodo pridruževali v bodoče, in želeti je, da dobi ona krepke podpore po pomnoženju članov od raznih stranij.

S tem, da se važnost opozicije ceni takó visoko, kakor smo tukaj storili mi, ni treba opozicije smatrati še nezmotnoj; ona se more pregrešiti tudi zeló pri pojedinih korakih; ali to, kar jej daje stalno in neizpremenljivo ceno, je njen cilj za izpremembo sistema. Cilj in pot sta prava, tudi če se kod izpodrsnejo bodisi pojedini člani, bodisi cele skupine opozicije. Zasluge, da se je vstvarila opozicija vsled sil, ki niso v njej, da si je odločila pravi cilj in pravo pot, ne vzame jej nobena kritika kakoršnega koli oportunistma. Poslednji jej mora hvaležen biti, da razkriva ona gnjilav, katero je on prikrival ves čas svojega delovanja in vegetovanja. Oportunistem je demoralizoval stranke in narode slovanske, opozicija jih pa probuja, oživlja in krepi. Oportunistem je ponižival stranke in narode, opozicija jih pa probuja k zavesti in povišuje do pristajajoče jim dostojnosti. Oportunistem je podpiral in podpira narodnim in državnim interesom pogubno politiko; opozicija pa bliža narode oni dobi, ko se bodo spominjali, da v naši monarhiji ima zavladati najprej geslo: „Justitia regnorum fundamentum“ in na postavi izvršenega tega gesla pa geslo: „Viribus unitis“. Brez izvršitve prvega gesla ni možno dojstvovanje po drugem geslu, in zasluga sedanje, potem pomnožene opozicije bode, da se bodo ravnali državniki po prvem geslu in narodi krepili sebe in cesarstvo po drugem geslu.

Tak je pomen opozicije, in iz tega se vidi, kakó slep je današnji oportunistem in vsa njegova kritika, naperjena proti opoziciji, a inteligencije slovanskih narodov dolžnost je, da s primernim duševnim orožjem odločno zavrača kratkovidno agitacijo in pisarjenje proti sedanji opoziciji. Ona daje moč, a tudi njo je treba moralno braniti in podpirati.



Iz državnega zbora.

Javne razmere na Primorskem.

V večerni 229. seji državnega zbora dne 22. marca t. l. stavili se poslanci Spinčić in tovariši do ministerskega predsednika naslednjo interpelacijo:

Zadnje desetletje čule so se tudi tu v parlamentu pritožbe, kako nepravilno, nezakonito in tudi nepatriotično postopajo izvestni organi proti Hrvatom in Slovencem na Primorskem. Temu, kar se je takoj navajalo, se dolgo časa ni verovalo. Šele ko je prišlo mnogo državnih poslancev h krstu neke ladije v Trst in so tu zapazili marsikaj, verjelo se je temu, kar je bilo povedano, in je bil iz Trsta odpravljen tisti, katerega so smatrali glavnim pospeševalcem na Primorskem tirane politike. S tem pa, žal, razmere na Primorskem ne samo da se niso premenile, postale so celo še slabše, tako, da je vsakdo primoran misliti: ali odobrava centralna vlada politiko, ki se uže več kot deset let tira na Primorskem, ali pa stoji Primorski na čelu mož, ki se ne ravna po intencijah centralne državne vlade, ampak to poučuje nalašč krivo.

Uže ko je bil imenovan namestnikom, ni bilo pričakovati zboljšanja razmer. V prejšnjem desetletju bil je ta mož substitut bivšega namestnika, spiritus movens vsega sistema, kateri je bil obsojen, in kateri je zakrivil bolj tisti, ki ga je vodil nego tisti, ki je sistemu posodil ime. Morda se ne trdi brez vzroka, da je ta mož preprečil marsikako dobro intencijo bivšega namestnika.

Čprav ste na Primorskem dve tretjini prebivalstva hrvatske in slovenske narodnosti, ne zna ondotni namestnik niti hrvatskega niti slovenskega jezika in sicer čisto nič in se ne more porazumeti s Hrvati ali Slovenci. Zato jih sili, da govore ž njim italijanski — kakor se je to lani zgodilo v Krku, kjer niti namestnik, niti okrajni glavar, niti eksponovani komisar niso razumeli neke deputacije, dokler je govorila hrvatski, in dokler je niso prisilili govoriti italijanski — tako, da se deluje tistim na roke, ki se sklicujejo na uradni jezik primorskih oblastev, ko terjajo Primorsko za kraljevino Italijo.

Mišljenje in postopanje namestnikovo osvetljujejo zlasti razne volitve, vršivše se za njegovega namestnikovanja v vseh treh provincijah Primorske. Po volitvi državnega poslanca, vršivši se dne 4. marca 1891. v zapadnih okrajih istrskih, pri katerih se je po priznanju legitimacijskega odseka z dne 1. junija 1891. postopalo „nezakonito, čestokrat proti jasnemu besedilu zakona“ in „naravnost hudobno“, je kar besnel; a ne morda zoper tiste, kateri so zakrivali brzojavno mu naznanjene nezakonitosti, ampak zoper tiste, katerim na škodo so se zgodile te nezakonitosti, namreč zoper Hrvate, katerim je uže tedaj grozil in to vpričo ljudij, ki morejo to potrditi vsak hip. V vladnih krogih jako čislana oseba je opetovano zagotavljala, da bo namestnik pri tedaj potrebni dopolnilni volitvi postopal z vsemi sredstvi zoper Hrvate. Od vlade vzdržani ali subvencionovani listi („L'Adria“, „Il Mattino“, „Triester Zeitung“) pisali so pred to volitvijo — ki se je vršila oktobra meseca l. 1891 — da pristaje zmaga Italijanom; dan na dan so se potegovali za Italijane in pisali zoper Hrvate ter

bili veselja izven sebe, čuvši Italijanom ugodne rezultate prvotnih volitev, ne zmeneč se za sredstva, s katerimi so bili doseženi. Celo po besedah c. kr. političnega uradnika v Istri je storila Tržaška vlada vse, kar možno, da pomaga italijanskemu kandidatu do zmage. Med Italijani, zlasti v jednom okraju, šel je glas, da podpirata namestništvo in okrajno glavarstvo Italijane, da imajo ti pri prvotnih volitvah proste roke ter smejo pri njih delati, kar hočejo, samo da pri končnih volitvah postopajo po zakonu.

Celó pred nekaterimi Hrvati je rekel namestnik, da italijanskemu kandidatu daje prednost pred hrvatskim, in to je tudi v zadnjem hipu dokazal. Ko so bile namreč končane prvotne volitve, in so bili voljeni večinoma hrvatski in slovenski volilski možje, je namestnik dne 26. oktobra ugodil prošnji Italijanov, naj uniči volitve v Kanfanaru ali v Santvičentu — kjer so zmagali Hrvati — in uničil volitev v Santvičentu ter določil novo volitev vzlic ugovoru hrvatske stranke, da bo vsled tega prebivalstvo razburjeno, in da bode treba tretje volitve. Odgovoril je celó, da mu je to vsejedno. S tem, — ne glede na vse drugo in ne glede na to, da niso bile uničene nezaslišano nezakonite prvotne volitve v Vrsaru in v Poreču (26. oktobra) in v Pomjanu, kjer so bili kot volilski možje proklamovani sami Italijani — je jasno dokazal, da se je potegoval za italijansko stranko in jim dal še zadnjo priliko, da bi, če možno, „zmagali“ v volilski borbi, kajti tisti glasovi so bili odločilni.

Pri tej priiki je tudi trdil, da hrvatska in slovenska stranka provokuje in razsaja, ter jej sploh kakor tudi posamnim privržencem stranke preti, da se je tudi zgodilo to, je obče znano, in govor posl. dr. Laginje z dne 16. februarja — ki pa v tem oziru nikakor ni bil popolen — moči je smatrati nekakim dokazom. Pristranost vladnih organov gledé občinskih volitev v Oprtlju in Višnjaju je vidna iz interpelacije poslancev Spinčića, Daparja in tovarišev z dne 21. marca 1893; pri tem ni pozabiti, da je c. kr. namestništvo zaukazalo razpust občinskega zastopa Višnjanskega in sestavo upravnega odbora peterih članov. Kakoršen mož je bil od namestništva imenovan komisarjem in začasnim voditeljem občinskih poslov v Pomjanu — po tolikih peripetijah, ki so se primerile v tej občini — to kažejo pritožbe prebivalstva; o tem se je preverilo tudi c. kr. okrajno glavarstvo Kopersko pri volitvi meseca novembra, in se dokaže še bolj, ko se pojasni njegovo osemmesečno poslovanje. Vredno je tudi omeniti, da je namestnik neki deputaciji iz te občine, tožeči radi nezakonitih razmer, odgovoril: „non stè tenir coi preti, perchè i preti ve menerà in cattiva strada; dixeghe pur che go detto mi“ (tako je član deputacije zapisal namestnikove besede, in vsi trije odposlanci so to podpisali; to pomeni: „Ne hodite za duhovniki, ker vas zavedejo na slaba pota; le povejte, da sem to rekel jaz.“) Kako so se o teh volitvah vedli od c. kr. vlade podpirani listi, svedoči med drugimi št. 2559 lista „Il Mattino“ z dne 30. oktobra 1892, v kateri imenuje neki koperski dopisnik Slovane „naše sovražnike“, ki so na raztrgane cape (canevaccio) zapisali besede: „nadsilo in nered“, kakor njih predniki, divji Uskoki.

Pred tremi leti vršile so se v Trstu volitve, in rezultat teh volitev se je kot posebna zasluga zarezal na rovaš tedanjega vodje namestništva, ki je bil tudi kmalu potem imenovan namestnikom. Kako mišljenje navdaja tedaj voljeni občinski zastop, o tem se lahko uveri vsakdor uže po njega ravnanju zoper ustanovitev slovenskih šol v mestu in po dotičnih obravnavah in po ustanovitvi italijanskih šolskih razredov v slovenski okolici; videti je iz dovolitve subvencije 3000 gld. za „Lega Nazionale“ za ustanovitev italijanske šole v slovenski vasi Križ, iz razprav gledé dveh slovenskih učiteljev, ki sta podpisala neko popolnoma nedolžno brzojavko, in iz tega, da je magistratni uradnik (dr. Artico) nekega Slovenca (Grdola) napadel in žalil njega lojalna in verska čustva samo zato, ker mu je izročil slovensko prošnjo; skratka mišljenje občinskega sveta je videti iz njegovega postopanja zoper vse, kar je slovensko.

Ako zahtevajo Slovenci v Trstu in okolici svoje narodne pravice, potem so agitatorji in žalijo patrijotična čustva, češ, da tržaška tla so italijanska.

Ko so pri občinskih volitvah v Gorici l. 1891. bile razmere za gospodujočo stranko skrajno neugodne, in je bil njen poraz skoro gotov, šla je deputacija obč. sveta z županom na čelu k namestniku in prosila pomoči ter jo tudi dobila. Pravo mišljenje občinskega sveta, voljenega vsled intervencije namestnika in po javnem delovanju njegovih organov za to stranko, pokazalo se je pred kratkim ob smrti bivšega občinskega tajnika Favetti-ja. Te stranke demonstrativnemu postopanju v občinskem sovetu in zunaj njega za osobo, ki je bila o svojem času radi veleizdajskih naklepov zaprta, a je utekla pravičnosti na Italijansko ter se — žal — po razglašenju amnestiji zopet vrnila v Gorico ter postala duša izvestne stranke, ki je skoro uničila mesto, — temu postopanju ni treba nikakega komentarja. Mišljenje tega, s pomočjo c. kr. namestnika voljenega obč. sveta se je pokazalo, ko je šlo za ustanovitev slovenskih ljudskih šol za 6000 (mestni izkazi niso resnični) slovenskih prebivalcev v Goriškem mestu. Kako naklonjeno je namestništvo temu občinskemu zastopu, pokazalo se je pri vprašanju o Kronberški vodi; namestništvo je pri tej stvari v škodo majhni slovenski občini postopalo tako pristransko, da je temna senca padla na besede „Justitia regnorum fundamentum“. Da je v Gorici pokopališče, ki je za mesto in za prebivalstvo silno nevarno, povedalo se je uže v interpelaciji dne 8. marca t. l.; to pa, da drž. oblastva doslej niso storila ničesar, da bi varovala Gorico opasne katastrofe, dokazuje le prejasno, kako nesrečen je sedanji régime.

Žalosten znak, kako čudni elementi prihajajo na površino javnega življenja, so pred kratkim vršivše se občinske volitve v Ločniku, osvetljene v interpelaciji dne 20. marca t. l. Tu se je razglasilo geslo „Boj zoper Slovane“ — s tem je uže mnogo povedano za tistega, kdor pozna razmere na Primorskem — dejanski pa je bil to boj društva „Lega Nazionale“ in tistih, ki so za njim, zoper resnično patrijotično stranko. Tudi v občinski svet Solkanski, v občini, kjer živé le nekateri posamni Italijani, znali so spraviti privrženci društva „Lega Nazionale“ svoje kandidate, in, kakor je znano, misli ista stranka dobiti vse slovenske občine v Goriški okolici na ta način v svoje roke, da napravi iz njih italijanske trdnjave okolu mesta.

Tako se postopa pri volitvah na Primorskem za namestnikovanja Njega ekcelencije Teodora viteza Rinaldinija.

V boljše pojasnjenje razmer v tej deželi, naj navedemo še naslednje okolnosti in dejstva: Uradniku, kakor je c. kr. namestniški svetnik vitez Ellusheg, o katerem je kaj več povedano v interpelaciji z dne 21. marca t. l., zoper katerega so bile podane razne pritožbe, zagotovil je namestnik, še predno se je vršila preiskava, da se mu nič ne zgodi, in tak uradnik se najbrže na podstavi namestnikovih informacij označuje kot „zaslužni“ uradnik.

Uradnik, kakoršen je c. kr. okrajni glavar vitez Schwarz, postopanje katerega je bilo popisano v interpelaciji z dne 16. marca t. l., hvali se s protekcijo namestnika. Politični uradniki, zoper katere so tožili italijanski listi, včasih brez vsega vzroka, so bili po večkrat premeščeni ali pa so se celo službi odpovedali (Simzig, Manzano, Fedrigotti). C. kr. namestništva so vetniki, kakor večinoma vsi politični uradniki, niso zmožni hrvatskega ali slovenskega jezika, in tudi v novejšem času se nastavljajo kot politični uradniki mladi ljudje, kateri niso zmožni tega jezika, tako da večina političnih uradnikov — da ne govorimo o njih poznavanju narodovih potreb in njih naklonjenosti nasproti slovenskemu prebivalstvu — s hrvatskimi ali slovenskimi strankami v njih jeziku ne morejo občevati. Državni pravdniki in preiskovalni sodniki dobivajo pohvalne dekrete, ako je to v korist političnim oblastvom na Primorskem, še predno so dotične zoper Hrvate izrečene razsodbe postale pravoveljavne, kakor v Kaštelirskem slučaju; drug državni pravdnik, postopanje katerega je omenjeno v interpelaciji dra. Gessmanna z dne 28. feb. t. l., predlagan je bil za odlikovanje; državni pravdniki in drugi sodni uradniki so pod nesrečnim vplivom političnih oblastev (glej govor poslanca dra. Laginje z dne 16. febr. t. l.); tudi pri porotnih sodiščih sodijo Hrvate in Slovence njih politični nasprotniki; sodne obravnave se vrše prav pogostoma s pomočjo tolmačev, ker je tudi mnogo justičnih uradnikov, ki niso zmožni hrvatskega ali slovenskega jezika; prav zadnji čas je bilo znova več takih uradnikov nameščenih.

V sedanjih šolskih razmerah, popisanih v govoru poslanca Spinčića dne 28. januarja t. l. se tudi ne skrbi za pridobitev hrvaščine ali slovensčine zmožnih uradnikov. Uradni list Tržaške vlade in njega priloga izhaja v italijanskem jeziku ter se jednako, kakor vsi drugi od vlade podpirani listi, poteguje za Italijane in zoper Slovane. Hrvati in Slovenci so v italijanskih občinskih in deželnih korporacijah izročeni nasprotnikom na milost in nemilost, tudi tam kjer bi jih morali drž. organi ščititi. Naklepe Italijanov podpirajo tudi nekatera cerkvena oblastva, zlasti s tem, da skušajo, kakor priznavajo sama pod vladnim vplivom odpraviti v cerkvi starodavno porabo hrvatskega jezika.

„Lega Nazionale“, naslednica razpuščenega društva „Pro Patria“, namerja z ustanavljanjem italijanskih šol v slovenskih in hrvatskih krajih in s tem v zvezi stoječim lovom na slovenske in hrvatske otroke poitalijančiti Hrvate in Slovence in torej deželo; to društvo deluje tudi pri raznih volitvah, in se vse bolj kaže kot politično društvo na razširjanje iredentovskih tendencij — a vladni organi in vladni listi je protežujejo na vse kriplje!

Na izjave Hrvatov, da v habsburski monarhiji v nekaterih kronovinah je zastopana tudi italijanska narodnost, da pa ni italijanske provincije, in da je avstrijsko-ogerska obal večinoma slovenska ali hrvatska — na to odgovorili so Italijani, ki so nasproti Hrvatom in Slovencev na Primorskem v precej izdatni manjšini, z izjavo, „da ni samo istrska obal italijanska, ampak da je vsa Istra, mesto Trst in Goriška po zgodovinski minulosti, po kulturnih, duševnih in etnografskih razmerah italijanska; v govorih v raznih korporacijah, v knjigah in listih imenujejo Istro, Trst in Goriško-Gradišćansko italijanske provincije, da, imenujejo jih celó v listih in knjigah, ki se na Primorskem čitajo, *dele* kraljevine Italije; med njimi ima svoje privržence „Italia irredenta“ (kazenska obravnava na Dunaju dne 17. in 18. decembra 1891), proti katerim je noč in dan strážiti spomenik, postavljen v spomin 500letnega združenja Trsta s habsbursko monarhijo; brez strahu in brez zavire slavé in časté možé, obsojene radi iredentovskovelezdajškega delovanja in lučanja petard, in navdušujejo ljudi, naj jih posnemajo (interpelacija dra. Gessmanna z dné 28. februvarija 1893); javno prepevajo iredentovske pesmi (interpelacija poslanca Alf. grofa Coroninija z dné 15. marca t. l.); Hrvate in Slovence grdé, jim preté, jih napadajo (interpelacija z 21. marca t. l.) in jih obrekujejo, zlasti duhovnike, v mnogih krajih jedino inteligentne može — do katerih se državna oblastva v nevarnih časih najraje obračajo, katerim pa podkupujejo ugled in veljavo namestnik in nekateri okrajni glavarji; — če se ti potezajo za zakonite pravice Hrvatov in Slovencev, imenujejo jih hujskače, vznemirjevalce ali provokatorje (interpelacija dr. Bartolija z dné 8 februvarja 1893); slovenske literarne družbe in čitalnice, kakor tudi profesorje obrekujejo na najnasramnejši način („Corriere di Gorizia“ z dné 9. marca t. l.), na vse možne načine in brez obzira agitujejo ne za svoja prava, ampak za to, da se Hrvatom in Slovencev ne dajo po zakonu pristajajoča jim prava; zadnji čas so razžaljeni, ako slišijo hrvatsko ali slovensko govoriti, pri vsem tem pa se imenujejo zmerne in mirne. Namestniku prirejajo slavnosti, ki pa veljajo le njegovi osebi, in niso drugega nič, kakor dokaz izobraženosti, spoštovanja, udanosti in simpatije za *osobo* namestnikovo („L'Istria“ z dné 2. julija 1892;) v občé ne prikrivajo svojeje mišljenja in delajo kar le možno, da poitalijančijo Primorsko, pri čemur jih vladni organi podpirajo posredno ali neposredno.

Hrvati in Slovenci, ki so na Primorskem v večini, kateri so v javnem življenju, duševno in materijalno prikrajšani, ne zahtevajo za se drugega nič, kakor to, kar jim gre po pravu in zakonu, in to v okviru habsburske monarhije pod legitimno dinastijo. Hrvati in Slovenci si štejejo v sveto dolžnost tako proti svojemu narodu, kakor proti cesarju in kralju, da se upirajo italijanskim nakanam, a ravna se zato ž njimi kakor s

tujci ali z brezpravnimi državljani, če pa zahtevajo izvrševanja zakonov in se poslužujejo svojih političnih pravic, ne imenujejo se samo hujskači, vznemirjevalci, provokatorji, ekscedenti itd., ampak preganjajo se z vsemi sredstvi in obsojajo se brez ozira. To jih draži, posamniki celo obupajo, ker Italijani to izkoriščajo, trdeč, „da Hrvatom nič ne pomaga, ker so okrajni glavar, namestnik, sodniki in škof vsi na strani Italijanov,“ da se morajo torej ukloniti Italijanom.

Ker so razmere take; ker c. kr. oblastva in njih zastopniki v uradu in v šoli, v vsem svojem delovanju, ker deželni in občinski zastopi, novinarstvo in ponekod tudi cerkvena oblastva podpirajo Italijane, tlačijo pa Hrvate in Slovence, kar bi se ne smelo goditi nikomur, tudi ne drugi državi na ljubav, in kar nikakor ni opravičeno; ker se na Primorskem razvija vse tako, kakor se je po sodbi visokega častnika nemške narodnosti, ki je pred l. 1867 služboval na Beneškem in Lombardskem razvijalo vse pred l. 1866 v teh dveh deželah, in ker italijanski listi na Primorskem takoj sumničijo Slované, izročene tisto leto Italiji, ako le pohlevno povdarjajo svojo narodnost; ker je mnogo znakov za to, da se bližajo dnovi rešitve in osvobojenja iz okov — o čemer so pred par leti pisali tajno razširjeni listi — in ker se na Primorskem govori, da pride ta dežela k Italiji, katero mnenje izražajo celó viši politični uradniki; in ker bi, ako tudi to ni vladna želja, vendar prišlo do raznarodjenja primorskih Slovanov, na kar se deluje z vso silo; — usojajo si podpisanci vprašati Njega ekscelencijo gospoda ministerskega predsednika kot vodjo ministerstva notranjih rečij — odgovori katerega na nekatere interpelacije o istrskih razmerah so neposredne poznavalce teh razmer presenetili, in katere je po največ pripisovati slabi informaciji — :

Ali so Nj. ekscelenciji znane tu popisane primorske razmere zlasti postopanje ondotnega c. kr. deželnega oblastva; eventualno ali je Nj. ekscelencija pripravljen gledé tu navedenih okolnostij odrediti preiskavo po pravičnih, nepristranskih in Hrvatom in Slovencev ne nasprotnih mož, kateri bi vprašali tudi dotičnike, ki so vpleteni v katero navedenih zadev ter v zaščito zakona narediti konec tem razmeram ter dati pojasnila gledé na zadnje omenjene, po Primorskem razširjene govornice?

Na Dunaju, 22. marca 1893.

Spinčić. Perić, Alfred Coronini, Biankini, Formánek, Schwarz, Doležal, Veselý, dr. Masaryk, Adámek, dr. Gregorec, dr. Engel, dr. Blažek, dr. Dvořák, dr. Kaizl, dr. Brzorád, Mixa, dr. Sil, Hoch, Weber, Hájek, dr. Dyk, Rozkošný, dr. Laginja, Čestmír Lang, Dapar, Špindler, Seichert, Krumbholz, dr. Vašatý, Tekly, dr. Kaunic, Kaftan, dr. Herold, dr. Kramař, dr. Lueger, Svožil, dr. Slavik, Wohanka, dr. Slama, dr. Pacák, dr. Gessmann, Schlesinger, Muth, Fűrnkranz, dr. Tuček, dr. Lang, Pfeifer.



Sjevaj sunce . . .

Sjevaj, sunce, sipaj žare,
Budi mladi cviet,
Tvojim sjajem, tvojim plamom
Oživi mi sviet!

A nad rodne moje kraje
Plamti snagom svom,
Da se iz sna duga prene
Moj hrvatski dom!

Pa nek kuje tvoje trake,
A u bodež ljut,
Da pokaže djeci svojoj
Do slobode put!

R. Katalinić-Jeretov.

O kritiki dra. Mahniča.

III. K razširjanju poganstva, z nasprotniške strani nam namišljenemu.

d) Gledé na bogosluženje, specialno liturgijo ali mašo
 7) Liturgija rimske cerkve.

(Dalje.)

Ako pa je apostolski stol napravljajal jednoličnost v obredu rimskega bogoslužnja in jo vzdržuje: bilo je to jasno in razločno izrečena volja pri Tridentsem koncilju zbranih zakonitih zastopnikov skupne zapadne cerkve; nasproti tej volji isti apostolski stol, kakor se ume samo po sebi, ni poštevati in ni mogel poštevati tudi nam ne znanih protestov, oziroma mnenj posamičnih cerkvâ in niti ne velespoštovane Pariške Sarbone proti uvedanju novih bogoslužbenih knjig;¹⁾

¹⁾ Mnogotere cerkve so menile da v buli papeža Pija V dovoljene izjeme, h katerim se še povrnemo, morejo porabiti za-se. Čudno pa je bilo, da francoski parlament je prepovedal tiskanje in razširjanje novih bogoslužbenih knjig, ker je bila v njih odpadla molitev „pro Rege nostro“, in se je poziviljal pri tem na podoben ukrep španskega kralja Filipa II, ne da bi pomislil, da ta ni samoblastno zaukazal omenjene molitve, ampak si je bil dotično pooblaščenje izprosil od papeža (Grancolas Commentaire histor. de Brev. Rom. pag. 28 in 30. Gueranger l. c. tom. I pag. 471). Da se omeni posebe, zasluži jedino upiranje veleznamenite Pariške Sarbone proti novouvedenim bogoslužbenim knjigam, sosebno proti brevirju; o tem upiranju poroča v vsej njegovi vsebini Gueranger (l. c. tom. I pag. 511-514), in njegova markantnejša mesta podajemo po bistveni vsebini v naslednjem:

Sarbona, držeč se načela, da ne jednoličnost, za katero stremi list pap za Pija V, pač pa tej nasprotujoča različnost sestavlja zakon krščanskega in človeškega življenja, izreka se odločno proti uvedanju novih cerkvenih knjig (sosebno novega rimskega brevirja) v Franciji, ker ta ukrep, ki so ga predlagali klečeplazci, uganjajoči politiko in pa z vsemi možnimi sredstvi skrbeči za svoje osebne dobičke, bode mnogotero škodoval francoski cerkvi specialno zmanjša pomen škofov in dijece; vznemiri, jednako vsaki drugi izpremenci, duhove, provzroči neposlušnost in demoralizovanje pecev in cerkvenih služabnikov, kakor tudi znatne denarne stroške in odtegne vernikom možnost, da bi pomagali svojim dušnim pastirjem pri bogoslužnju.

Sveti Duh (nadaljuje Sarbona) je podelil apostolom sposobnost, govoriti v različnih jezikih (Act. II: 1-4), kar govori za različnost bogoslužnja. Po svetem Duhu razsvetljeni, torej z veliko modrostjo vojeni sveti očetje dovolili so raznim škofijam rabiti lastne brevirje; izprememba tega običaja bode torej dajala podstavo trditvi krivovercev, da so se očetje motili v tem pogledu, motiti utegne pa tudi verne katolike in zavesti k dvomom celó v verskih stvarih. Kakor izvršuje rimski škof pravo nadzorovanja ali nadčuvanja in neposrednega oskarbovanja svoje škofije, ravno takó pristaje isto pravo ostalim škofom v njih škofijah, katero pravo pa se uniči z oběim uvedenjem rimskega brevirja. Zakaj naj bi mi radostni segli po rimskem brevirju, ko vidimo, da se je v malo letih trikrat postavil kot neizpremenljiv in se je zopet odstranil; kakó moremo vedeti, ali ne čaka neizpremenljivega brevirja, ki se ima ravno uvesti, kaka izprememba po zasedanju rimskega stola naslednjega papeža? Tako stanje se ne da združiti s svobodičinami galikanske cerkve, ako bi se torej ta udala rimski cerkvi gledé na brevir, udala bi se tudi v vsem drugem. Pogostoma se selske (vaške) cerkve ne vežejo na bogoslužbene knjige svojih stolnih cerkev, zakaj naj bi se torej stolne cerkve vezale na rimske bogo-

in ni jih poštevati ali mogel poštevati, zlasti ko je ostal zvest svojemu tradicionalnemu načelu, katero je izrekel znameniti cerkveni učitelj Gregor Veliki, načelu, ki se zлага z izrekom svetega cerkvenega učitelja Avgustina „In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus autem charitas“, in je apostolski stol po tem načelu tudi pri uvedanju jednoličnosti v jedinem rimskem obredu, katero je neizogibno po-

službene knjige? Naj bi se torej popravile knjige, ki so običajne v raznih krajih, in sicer z veliko previdnostjo, ne pa do neznatnih podrobnostij, ako so v obče potrebne popravljajanja, no odstranile naj bi se ne, zlasti ker bi njih odstranjenje propovednikom in duhovnikom obtežalo životno zgodovino teh krajnih svetnikov, katere so vajeni verniki prositi, in katere je torej potrebno zazivati.

Sicer pa (takó zaključuje Sarbona) se dá za rabljenje jednega in istega brevirja po vseh krajih ravno takó malo navesti kak razlog, kakor za rabljenje jedne in iste molitve od vseh lajkov; izvršenje naredbe bode torej gojilo le rimski napuh in samoljubje, veri pa ne bode nikakor na korist, zlasti ko se po sklepih ekumenskih konciljev ne ravnajo nikoder manj, nego v Rimu, in vsa namera meri manj na vzpodbujenje cerkve nego na gospodstvo nad klerom. Ščititi se nam je pred temi, ki merijo nato, „izpremeniti čase in zakone“ (Dan. VII: 25), in Krist opominja: „Kdor bode vstrajal do konca, ta bode zveličan“ (Math. XXIV: 13), in pri tem vstrajanje ne pomenja neporušnosti gledé na pogauska preustrujenja, ampak varovanje verskega običaja. Vse te naredbe ni želel koncilj, niti papež ne silí na njeno izvršenje, ona je torej jedino delo papeških prilizovalcev, katere vodijo njih osebni dobički. Škofje, ako se zavedajo svojega mesta v cerkvi, imajo pravo v svojih škofijah določevati obliko molitev, izvrševati ravno takó, kakor papež v rimski škofiji, drugače se postavljajo za kapelane papežu.

To mnenje Sarbone kazalo se nam je navesti posneto, ker se navaja tudi v dokaz resničnosti trditve, češ, da rimski apostolski stol sili ne le na *unitas* v dogmatu, ampak tudi in sicer prav posebno na *uniformitas* v obredu. Nočemo se Sarbone nikakor preveč dotikati; kajti bila je vedno velikega pomena za cerkev in utegne tudi tukaj imeti pravo gledé na nekatera razpravljajanja; ali pri svojem ugovarjanju je pozabila, da francoska cerkev je papežu podrejena ne le v njegovi lastnosti kot glavarju cerkve, ampak od V. stoletja tudi v nadaljnji lastnosti kot patrijarhu Zapada, vrhu tega se šteje od začetka srednjega veka k tem cerkvam, v katerih gospoduje rimski obred. Prezrla je tudi od razširjenja protestantizma izpremenjeno stanje cerkve in bistveno okolnost, da Tridentiski koncilj, katerega so bili dolžni udeležiti se zakoniti zastopniki francoske cerkve, in so se ga udeležili dejanski, je sklenil uvedenje jednakičnosti v rimskem obredu in je ravno zaradi tega izdanje novega misala in novega brevirja v porabljenju vseh cerkev rimskega obreda izročil papežu Piju V. Ugovarjanje Sarbone uvedenju bogoslužbenih knjig, zaukazanih po papežu Piju V torej ne more nikakor motiti naših gorenjih razpravljanj, zlasti ko smo pošteno in očitno priznali namero Tridentsega koncilja in papeža, doseči v rimskem obredu jednoličnost, kateri se izključno upira Sarbona.

Rezki način upora Sarbone bi se nam moral zdeti čuden, ko bi nas Gueranger (l. c. tom. I pag. 472) ne poučil o tem, da nenaklonjenost proti Rimu je imela v srcih jednega dela francoskega duhovenstva globoke korenine. Verjetno je, da je bil ta del duhovenstva pri Sarboni po naključju bolj zastopan v isti čas, ko se je ta korporacija ustavljala uvedenju novih bogoslužbenih knjig; sicer pa to ne spada sèm, in omenjamo to le mimogredé v poučenje čitateljev.

trebno priznal Tridentški koncilj, vendar dopuščal izjeme, kjer so se kazale opravičene ali drugače primerne. Mesto zgoraj navedenega lista (bule) papeža Pija V „nisi ab ipsa prima institutione a Sede Apostolica approbata, vel consuetudine, quae vel ipsa institutio super ducentos annos Missarum celebrandarum in eisdem Ecclesiis assidue observata: a quibus praefatam celebrandi constitutionem vel consuetudinem nequaquam auferimus“ obseza dalekosežno koncesijo, katere, kakor smo dokazali zgoraj, poslužujejo se brez zaprek do današnjega dne mnoge cerkve in vsled svojih privilegij tudi mnogi duhovni redi.

Večina cerkvâ Francije in mnogi muniški redi, zlasti kartuzijanci, dominikanci, karmeliti, klumaški benediktinci, cistercijanci, premonstratenci, dasi pripadajo vsi rimskemu obredu, imajo svoje obredne svojstvenosti v bogoslužju, sosebno tudi v liturgiji, po katerih se bolj ali manj razločujejo, tu pa tam celó jako očitno od obreda rimske cerkve. Razun tega so se v Iliriku še vedno ohranile mnoge cerkve, sosebno med Hrvati, katere rabijo pri bogoslužju namesto latinskega staroslovanski jezik, kljubu temu, da je pri njih uveden rimski obred; in ni krivda papežev, ki s posebno skrbjo gojé te cerkve, k čemur se še povrnemo, da med Slovinci ni več teh cerkvâ, med Hrvati pa da se jim je boriti za svoj obstanek. Zgoraj navedene tri papeške bule (Pija V, Klementa VIII in Urbana VIII) so torej odstranile samovoljne izpremembe v glavnem bogoslužju, s tem pa so zasnovali stabilnost torej so dosegli cilj, ki so ga imeli očetje Tridentškega koncilja pri svojih sklepih pred očmi; jednoličnosti v natančnem smislu besede pa niti do današnjega

dne ni v rimskem cerkvenem obredu nikakor; ravno ker se rimski apostolski stol drži vedno nepremično, tu opetovano omenjenega in ne le po svetem Gregorju Velikem izrečenega, ampak tudi konstantno po vseh njegovih naslednikih na Petrovem stolu izvrševanega in v najnovejši čas po papežu Piju IX čudovito ilustrovanega tradicionalnega apostolskega načela, po katerem štíti ali varuje *unitas* v dogmatu.

Mesto, na katerem se Pij IX izraža o različnih obredih v mejah katoliške cerkve, je v encikliki od 8. aprila 1862 „Amantissimus humani generis Redemptor“, poslani katoliškim škofom vstočnih obredov, in se glasi: „Iam vero catholicae Ecclesiae unitati nihil plane adversatur multiplex sacrorum legitimumque rituum varietas, quin imo ad ipsius Ecclesiae dignitatem, maiestatem, decus ac splendorem augendum maxime conducit. Neminem autem Vestrum latet Venerabiles Fratres! quomodo nonnulli incautos praesertim et impertos decipere et in errorem inducere nituntur, hanc Sanctam calumniantes Sedem, perinde, ac si ipsa dissidentes Orientales ad catholicam fidem excipiens velit, ut ii proprium deserant ritum ac illum latinae Ecclesiae amplectantur. Quod quidem quam falsum sit et a veritate alienum, evidentissime ostendunt tot Decessorum Nostrorum constitutiones et Apostolicae litterae.... Itaque Venerabiles Fratres! pro eximia Vestra Episcopali sollicitudine ne desinatis Vestrarum doecisium clero etiam atque etiam inculcare, ut opportunis quibusque modis detegere ac refellere studeant calumniam, qua malevoli homines imperitorum animos in errorem inducere, et invidiam odiumque contra hanc Apostolicam Sedem excitare conantur“

(Dalje pride.)



Iz poezij Fr. Levstika.

Samo en hip.

Da mogel tebi položiti
V naročje svojo bi glavó
Samo en hip, samo en hip!
Da tamkaj mogel bi počiti
Od vseh težav, ki me teró!
Da smel bi ti na prsi deti
Roko, nemirno od želja,
Samo en hip, samo en hip!
Da srcu smel udarec šteti,
Kako ti vroče trepeta!
V očij da tvojih rajskih slasti
Vtopiti smel pogled bi svoj
Samo en hip, samo en hip!
Da smel bi na kolena pasti,
Ležati v prahu pred teboj!
Oh, da bi ti me poslušala,
Ozrla v moje se srce
Samo en hip, samo en hip!
Ti sama bi z menoj plakala
In vzdignola me od zemlje!

Izvirnik.

Само ен хип.

Да могел тебѣ положить
В нарчье своег бы главк
Само ен хип, само ен хип!
Да тамкай могел бы почити
Од всѣхъ тѣжав, ки ма терж!
Да смѣл бы ти на прси дѣти
Рѣкж, немирно од желя,
Само ен хип, само ен хип!
Да срцу смѣл ударец штети,
Како ти вржче трепета!
В очий да твоихъ райскихъ сласти,
Втопннн смѣл погляд бы свой
Само ен хип, само ен хип!
Да смѣл бы на колѣна pasti,
Лежати в праху предъ тебой!
Ох, да бы ты ма послушала,
Озрла в мое сѣ срце
Само ен хип, само ен хип!
Ты сама бы з меной плакала
Ин вдигнѣла ма од земля!

Лажурскій.

Лишь разъ.

О еслибъ могъ я положить
На грудь твою бы голову,
Лишь разъ, лишь разъ!
И тамъ бы могъ я все забыть,
Несчастье все и всю бѣду!
О еслибъ на грудь положить
Дрожащую бы руку тамъ
Лишь разъ, лишь разъ!
Удары сердца бы ловить,
Внималъ горячимъ бы волнамъ!
И смѣлъ въ очей твоихъ бы сладость
Несмѣльный взглядъ мой проникать,
Лишь разъ, лишь разъ!
И чувствовать всю эту радость,
Передъ тобою тамъ лежать!
О еслибы ты разъ хотѣла
Мнѣ въ сердце зорко посмотрѣть,
Лишь разъ, лишь разъ!
Меня тогда бы пожалѣла
И дальне не дала бь робѣть!

Фр. Целестинъ.

С л о в ѣ н ц а м ъ .

Ты, маленький словѣнскій мой народъ,
Остатокъ бурь народныхъ и вѣковъ,
Ты задыхался ужь отъ мукъ, заботъ :
Осталось мало лишь тебѣ сыновъ.
Въ моряхъ сосѣднихъ все ты утоналъ ;
Остался островъ только отъ тебя.
Надежды тень почти ты потерялъ,
Что можетъ жизнь твоя быть спасена. —

И вѣтръ повѣялъ оживительный,
И воскресать сталъ ты опять,
И гонишь съ глазъ сонъ такъ губительный,
И вновь съ тобою Божья благодать.

И смотришь бодро ты вокругъ себя,
Про старину воспоминаешь вновь.
Въ твоихъ рукахъ уже судьба твоя :
Нашелъ себѣ ты жизненныхъ основъ !

И знаешь : честь и правда и твой трудъ,
Любовь и уваженъе братское
Тебѣ получше будущность дадутъ,
И побѣдятъ усилъе адское. —
Хотя и буря поднимается,
Будь бодръ : получше рокъ опредѣленъ !
Заря давно ужь занимается :
Да, будетъ и славянскій свѣтлый день !



Ljubezen bližnjega.

„Ti ljubi bližnjega kakor sebe!“
Odrešenikove besede so.
Lepo v srci in duši mi zvene :
One vsega me kar prerajajo.
A tu težava ena je, le-ta :
Kakó vestno bi pa določil si
Ljubezen toplo sebe samega,
Začetek njen in — točen konec ji ?

A vendar vse to moram vedeti,
Drugače skrit ostane mi objem,
Dokle si pač imam odrediti
Ljubezen bližnjega ? Zares ne vem !
Goreče sebe ljubim — brez konca :
To veste, drobno svetle zvezdice,
Stražarice ljubljene ve neba,
To blede mesec, solnce svetlo vé.

Mož je zares težkó
Vse odločil to.

Je-li ga skrbí,
Da kaj izpolní ?!

—st—.



Marko sveti brata Andriju.

Otlen¹ ode² Kraljević Andrija,
Do Cetine vode dohodio ;
Zdravo predje³ Cetu, vodu hladnu,
Okrenu⁴ se s desna na lijevu,
Pak on nadje kamenu⁵ mehanu⁶,
Pred mehanom krčmaricu Maru :
Studenu⁷ ju zagrlila stienu,
Ona cvili kano guja⁸ ljuta.

Kako dodje Kraljević Andrija,
Odmah⁹ Mari božju pomoć viče,¹⁰
I pita ju Kraljević Andrija :
„Šta ti cviliš“, krčmarice Maro“ ?

Njemu Mare s plačem odgovara :
„Ne pitaj“ me, neznan dobar junak :¹³
Mlogo¹⁴ jesam uložila¹⁵ blaga,
Uložila u crveno vino,
Pa mi vino nitko piti nema“ .¹⁶
Njoj govori Kraljević Andrija :
„Daj mi, Maro, dva dukata vina,
Jedan¹⁷ meni, a drugi Vrančiću“ !¹⁸
Njemu Mare s plačem odgovara :
„Proj se toga, neznan dobar junak !
Ne pije se sa konjica vino,
Već¹⁹ se ide 'vamo“ u mehanu“ .

Prevari²¹ se Kraljević Andrija,
Prevari se, ujede ga guja —
U kamenu on ode mehanu.
Ondje²² sjedi Roša harambaša
I još s njime²³ šestdeset drugova.
Ođjeldiju, šeset²⁵ kupâ vina ;
Sve to popi²⁶ Kraljević Andrija.
Opet više krčmaricu Maru :
„Daj mi, Maro, jedan dukat vina“ !
Iznese mu Mara krčmarica :
Sve to popi Kraljević Andrija —
Pak Andrija zaspá²⁷ bez uzglavlja.

Kad to vidi Roša harambaša
I njegovih šestdeset drugova,
Namignuše²⁸ jedan na drugoga —
Dok Andriji odsjekoše²⁹ glavu.

Čeka Marko svog brata Andriju,
Čeka njega tri bijela dana.
Kada vidje Kraljeviću Marko,³⁰
Da mu nema brata Andre mlada,
On pojaši konja, Šarca svoga.
Do Cetine vode dohodio,
I Cetinu vodu prehodio,³¹
Okrenu se s desna na lijevu.

Kad se Marko blizu prikučio³²
Do mehane krčmarice Mare,
Ugleda ga krčmarica Mara,
Ona kaže³³ Roši harambaši:
„Čuješ li me, Roša harambaša,
Ide junak niz polje široko
Na šarinu,³⁴ konju od mejdana“.
A njoj veli Roša harambaša:
„Uvrati³⁵ ga k nama u mehanu,
Eto tebi stotinu dukata“.

Kada Mare Rošu razumjela,³⁶
Pred kamenu izišla mehanu,
Pa studenu zagrlila stienu,
Ona cvili kano guja ljuta.

U to dodje Kraljeviću Marko,
Pak on Mari božju pomoć viče;
Mara mu je pomoć prihvatila,³⁷
Pa je Marko Mari govorio:

„Što je tebi, krčmarice Maro,
Da ti cviliš kano guja ljuta?“
Njemu Mare s plačem odgovara:
„Ne pitaj me, neznam dobar junak:
Ja sam mlogo uložila blago,
Uložila u crveno vino,
Pa mi vino nitko piti nema“.
Kad to čuo Kraljeviću Marko,
Onda Mari tiho besjedio:
„Daj mi, Maro, dva dukata vina,
Jedan meni, a drugi Šarinu!“
Njemu Mare tiho besjedila:
„Ne budali, neznam dobar junak!
Ne pije se sa konjica vino,
Već se ide vamo u mehanu“.

Kad to čuo Kraljeviću Marko,
On odjaši svog konja Šarina,
U kamenu unišō mehanu.
Ondje sjedi Roša harambaša
I njegovih šestdeset hajduka.
Kako dodje Marko u mehanu,
Odmah njima božju pomoć viče;
Oni su mu pomoć prihvatili,
Dadoše mu šeset kupa vina;
Sve to popi Kraljeviću Marko,
Sve to popi, ni brka ne stopi.³⁸
Pak on viče krčmaricu Maru:
„Daj mi, Maro, dva dukata vina!“
Njemu Mare vino donosila,
On ga daje svom' konju Šarinu³⁹

Pa ga veže mehani za vrata;⁴⁰
Pak unišō Marko u mehanu;
S hajducim' se čašam' prigonio;
Kad s' ajduci vina ponapili,
Mrtvu glavu oni iznosili,
Mrtvu glavu Kraljević Andrije
Pa počeli glavu premetati;
Ode glava od ruke do ruke —
Dodj⁴¹ u ruke Kraljeviću Marku.
Uze glavu Kraljeviću Marko,
Pak on njima tiho besjedio:
„Šta mislite, braćo i družino —
Ova j' glava na junaku rasla,
Ovo j' glava mog' brata Andrije!“
Ljuto ciknu⁴² pa poteže⁴³ čordu —
On izsječe šestdeset hajduka,
Uhvatio⁴⁴ Rošu harambašu,
Sveza njemu ruke naopako;⁴⁵
Pak uhvati krčmaricu Maru,
U katran joj namoči košulju
Pa zažeže, žalostna joj majka!
A kada je Mara izgorjela,
Iz bačava pipe povadio,
A mehanu ognjem zapalio.
On uzima Rošu harambašu
Pa ga viša konju o unkašu:⁴⁶
S jedne strane Rošu harambašu,
S druge strane nadžak⁴⁷ od čelika⁴⁸;
Teži mu je nadžak od čelika
Nego mrtav Roša harambaša.⁴⁹

¹ otlén — odtlen — odtuda — od tud — od tod. ² ode aorist — išel je. ³ preći (pre-iti) = prekoračiti; predje — aorist. ⁴ okrenuti = obrniti; okrenu — aorist. ⁵ kamen-a-o = od kamena, kamnen. ⁶ mehana = krčma, gostilna. ⁷ studen = mrzao (mrzel). ⁸ guja = zmija = kačka (kača). ⁹ odmah (odma) = mahoma. ¹⁰ pomoć viče = pomoć zove. ¹¹ Šta ti cviliš — τί κλάεις. ¹² pitati = prašati. ¹³ neznam dobar junak — mjesto: neznani dobri junače. ¹⁴ mlogo — mnogo. ¹⁵ uložiti = vložiti. — Mlogo jesam uložila blaga u crveno vino = mnogo sam potrošila za vino (za vino, što prodaje). ¹⁶ Pa mi vino nitko piti nema = a ni nikogar, ki bi pil moje vino. ¹⁷ jedan — t. j. dukat. ¹⁸ vrančić — dim., vranac (t. j. konj) = Rappe. ¹⁹ već = nego (ampak). ²⁰ vamo — oamo (amo — simo ili semo = huc (zu mir her); tamo = istuc (eo — zu dir hin); onamo = illuc (zu ihm, zur dritten Person hin). ²¹ prevari se — aorist. ²² ondje = dort (ibi). ²³ kako se to ima čitati — vidi u 5. br. sub „Biserje i alemovi“. ²⁴ ožgjelidija = dobrodošlica (t. j. zdravica). ²⁵ v. zadnju opazku sub „Koliko je vremena Kraljević Marko trpio glad i žedju“. ²⁶ v. op. 25. ²⁷ zaspā — aorist. ²⁸ v. op. 27. ²⁹ v. op. 27. ³⁰ v. u 4. br. zadnji stih (vers). ³¹ v. op. 3. ³² prikučiti se = približiti se. ³³ kazati = govoriti — veliti. ³⁴ v. u 2. br. op. 20. ³⁵ uvratiti = einkehren lassen, machen (uvratiti se = einkehren). ³⁶ razumjela — razumjela. ³⁷ prihvatiti pomoć (pozdrav) = odzdraviti. ³⁸ v. u 4. br. zadnju op. ³⁹ Markov Šarin pije vino kako i silni mu gospodar. ⁴⁰ mehani za vrata —

ne za vrata mehane! ⁴¹ dodje — pride. ⁴² v. op. 29. ⁴³ v. op. 42. ⁴⁴ uhvatiti = uloviti, vjeti. ⁴⁵ naopako (naopačke) = narobe. ⁴⁶ unkaš = prednji dio (del) sedla (Sattelknopf) ⁴⁷ nadžak — sjekirica nasadjena na palici. ⁴⁸ čelik — nado (ljuto gvozdje, Stall).

⁴⁹ Je li Kraljević Marko po tome okrutan? To će možda misliti onaj, koji ne zna, da je Kraljević Marko imao posla s Turcima! Kraljević je Marko, pogubiv šestdeset hajduka, Rošu harambašu i krčmaricu Maru, učinio ono, što mi, čitajući pjesmu, očekujemo — po pravедnosti božjoj i ljudskoj — da mora učiniti, budući znademo, kolik je dobrotvor svim jadnikom i biednikom. — Tu mi se ne može ino, već moram par riječi da napomenem ob onih, koji hoće suditi uzor-junaka hrvatskoga, ne poznajući ni junaka, ni vremena groznih; kada je junak živio. Kraljević je Marko srca milostiva, značaju plemenita — dao bi samoga s be za bližnjega svojga. Ženu svoju ljubi kano uzoran suprug. Staru si majku štuje i cijeni — uzoran sin. Ali protiv „prokletih Turaka“... tih paklenskih risā, žednih krštene krvi... boreći se „za krst častni i slobodu zlatnu“... e dā: „Klin izbija se klinom“, „Žub za zub“, „Mit den Wolfen muss man heulen“, „Tko se ne osveti, taj se ne posveti“ Neću one Sokratove da hvalim: „καὶ μὴν πλείστον γε δοκεῖ ἀνὴρ ἐπαῖνον ἄξιον εἶναι, ὅς ἂν φθάσῃ τοῖς μὲν πολέμοις κακῶς ποιῶν, τοῖς δὲ φίλων εὐεργετῶν“, jer je lijepša Krstova, po kojoj imamo ljubiti i neprijatelje svoje: ali, što čini Marko, to — in fine finali — nije drugo nego moderomen inculpatae tutelae.



LOJZEK.

(Slika).

Ubugo, nesrečno revše si pač, ne misliš in mislil si ne bodeš nikdar, da se je zate kedaj pomočilo peró, da se je spomnil kdo tebe! Opisalo in spomnilo se je tebe, katerega vsi podé in odganjajo kakor sitno muho, dasi nisi prav nič nadležen.

Grdi, hudobni ljudje ki ne vedó in ne vidijo, da so te le oni storili takó nezaupnega, takó svojeglavnega, takó odurnega! Kaj imaš na svetu, ubogo dete? Mater svojo in hudo njeno pa'ico; ljudi, ki te zasmehujejo, in boljši gredó velikodušno hladnokrvno mimo tebe, in vendar se tudi tebi zjasni obraz, zvedri lice tvoje, in to tedaj, ko zagledaš ljubi kruhek; celó nasmeješ se tedaj srečno, ubogi Lojzek!

Pred tremi leti priš a je v te kraje — kdo ve od kod — visoka in močna ter huda žena s triletnim otrokom. Umivala je posodo ter nosila vodo po gosposkih hišah ter s tem redila sebe in dete svoje. Moža ni imela. Dasi je imel otrok uže tri leta, vendar ni stal še na nogah in blebetal je le nerazumne besede. Posedal je po cele dneve tam pred borno malo hišico na golem kamenu ali vlažnih tleh, ter gledal tje na mali vrt ali na modro nebó, ko se je naveličal igrati s kamenčki — jedino igračo svojo.

Jokati se ni smel, čemu tudi? Mati bi ga ne bila slišala, bila je po svojih opravkih, in gorjé revčeku, ko bi ga bila slišala! Tam za ognjiščem je hranila prožno palico, ter ž njo udrihala po nesrečnem bitju svojega otroka.

Po četrtem letu svojega rojstva začel je hoditi ubogi Lojzek in bil ni več taka reva. Zibal se je polagoma po cesti gor in dol, igral s kamenčki, prahom ali cestnim blatom in, mislim, preganjal si takó boljše svoje dneve kot prej.

Govoril je tudi, a to le sam sábo in tudi s tábo, a to samó, če si mu pokazal kruha. Drugače ne.

Tem potom postala sva si prijateljca tudi midva. Opisati bi hotela osebo malega originalčka, a težko mi bode.

Lojzka je treba videti, izraz obraza njegovega ne more se opisati, in to je vendar glayno. Ko ga ogovoriš na poti, pojde ti možko naprej z mračnim čelom, temnim pogledom, in pobešeno glavo! No reci mu: „Lojzek, ná kruha!“ in poglej velike in tope njegove oči, poglej blede lice njegovo, poglej, kako vrže glavo na levo stran, da te pogleda od strani neverojetno, hoteč preveriti se, govoriš li resnico!

Poglej široko odprta njegova usta in drobne, redke zobe, ko se smeje tako srečno, videč kruh, svoje največe dobro!

Jaz imam Lojzka rada.

Dala sem mu jedenkrat majhen obroč, da bi se igral, a ko ga čez par dni vprašam po njem, pové mi žalosten, da ga je vrgla mati čez zid v potok. Drugikrat dala sem mu žogo, a kmalu potem pride mi skrivaj se tožit, da jo je vrgla čez zid v sosedovo njivo.

Ondan srečam ga zopet na poti. Zeblo je, da je bila groza. Imel je na sebi široke, skoro bele, kratke hlačice, veliko jopo za dva taka otroka — utegnila je biti kakega gospoda — na nogah cunjaste čevlje in rdečo kapo na glavi, ki mu je segala čez ušesa. Hodil je počasi, ker ima skrivljene noge, najbrže tolikega sedenja, ko je posedal v prejšnjih časih po cele dneve po turško na tleh.

„Kam greš, Lojzek?“ Nič odgovora. „Lojzek, ná, pojdi kupit kruha!“ Pogledal me je naglo ter zategnil usta, da nisi vedel, je-li smeh ali jok bliže, zeblo ga je namreč močno. „Kam greš?“ ponovim vprašanje. „Domov“. „Kje si bil?“ „V štacuni, kupil sem 3 krajcarje olja, za 1 krajcar pa jesiha“. „Ali si bil danes kaj tepen?“ „Še ne, mati je prišla še le sedaj domov“; nasmehnil se je pri tem veselo, da, srečno. „Priden bodi, Lojzek, ná, kupi si kruha pa mater poslušaj in k meni pridi, dobiš kruha, in drug obroč imam tudi za te“. „Ne smem več igrati; vrgla bi mi mati proč“.

Šla sva, jaz doli, on gori. „Marica!“ čujem za sábo „Marica!“ Ozrem se, klical me je Lojzek. Slišal je, da me moji kličejo takó, in tako me je klical tudi on, in kakó bi vedel, da se reče drugače? „Kaj je, Lojzek?“

„Kedaj naj pridem?“ „Jutre!“ „Ko ne bode moje matere doma?“ „Dà, z Bogom Lojzek!“ „Daste li tudi jabolko?“ „Tudi, Adijo!“

In ako bi ne bila ležala, govoril bi bil z menoj redkobesedni Lojzek do večera. Uboga stvar! Ko te vidim, ne pride mi na misel, da postaneš kaj slavnega, da bodeš velik, zaslužen mož za narod ali za človeštvo; pač pa si mislim, ko te zagledam, da bodeš trd, neizprosni, ker te k temu odgoji trpljenje in britka osoda. Ti, o Bog, premili pa ohrani revše na pravi poti, vodi ga Ti, ker nima drugega vodnika, da bode, ne velik in imovit, a vsaj pošten in dober mož ta moj Lojzek, moj ubogi Lojzek!

Márica.

Л Ъ С Ъ и С Т Е П Ъ .

Разсказъ И. С. Тургенева.

(Продолженіе).

А лѣтнее, июльское утро! Кто, кромѣ охотника, испыталь², какъ отрадно³ бродить на зарѣ по кустамъ⁴? Зеленой чертой ложится слѣдъ вашихъ ногъ по росистой⁵,

поблѣвшеѣ травѣ. Вы раздвинете⁶ мокрый кустъ, — васъ такъ и обдастъ накопившимся, теплымъ запахом⁷ ночи; воздухъ весь напоенъ свѣжей горечью полыни⁸,

медомъ гречихи⁹ и „кашки“¹⁰; вдали стѣной стоитъ дубовый лѣсъ и блеститъ и алѣетъ на солнцѣ; еще свѣжо, но уже чувствуется близость жары¹¹. Голова тожно¹² кружится отъ избытка благоуханій¹³. Кустарнику¹⁴ нѣтъ конца... Кое-гдѣ развѣ¹⁵ вдали желтѣетъ поспѣвающая¹⁶ рожь; узкими полосками краснѣетъ гречиха. Вотъ заскрипѣла телѣга; шагомъ¹⁷ пробирается мужикъ, ставитъ заранѣе лошадь въ тѣнь... Вы поздоровались съ нимъ, отошли — звучный лязгъ¹⁸ косы раздаётся¹⁹ за вами. Солнце все выше и выше. Быстро сохнетъ²⁰ трава. Вотъ уже жарко стало. Проходить часъ²¹, другой... Небо темнѣетъ по краямъ; колючимъ²² зноемъ пышетъ неподвижный воздухъ. — „Гдѣ-бы, братъ, тутъ²³ напиться“? спрашиваете вы у косара²⁴. — „А вонъ въ оврагѣ колодезь“²⁵. Сквозь густые кусты орѣшника,²⁶ перепутанные²⁷ цѣпкой²⁸ травой, спускаетесь вы на дно оврага. Точно²⁹: подъ самымъ обрывомъ³⁰ таится источникъ³¹; дубовый кустъ жадно³² раскинулъ надъ водою свои лапчатые³³ сучья³⁴, большіе серебристые пузыри³⁵, колыхаясь³⁶, поднимаются со дна, покрытаго мелкимъ³⁷, бархатнымъ мхомъ. Вы бросаетесь³⁸ на землю, вы напилсь, но вамъ лѣтъ³⁹ пошевелинуться⁴⁰. Вы въ тѣни, вы дышите пахучей⁴¹ сыростью⁴²; вамъ хорошо, а противъ васъ кусты раскаляются и словно желтѣютъ⁴³ на солнцѣ. Но что это⁴⁴? Вѣтеръ внезапно⁴⁵ налетѣлъ и промчался⁴⁶; воздухъ дрогнулъ⁴⁷ кругомъ: ужъ⁴⁸ не громъ-ли? Вы выходите изъ оврага... что за свинцовая полоса на небосклонѣ⁴⁹? Зной ли густѣетъ? туча ли надвигается⁵⁰...? Но вотъ слабо сверкнула молнія⁵¹... Э, да это гроза⁵²! Кругомъ еще⁵³ ярко свѣтитъ солнце: охотиться⁵⁴ еще можно. Но туча растеть: передній ея⁵⁵ край вытягивается⁵⁶ рукавомъ, наклоняется сводомъ⁵⁷. Трава, кусты, все вуругъ⁵⁸ потемнѣло... Скорѣй⁵⁹! вонъ, кажется⁶⁰, видѣется сѣнной сарай⁶¹... скорѣе! Вы добѣжали, вошли... Каковъ дождикъ⁶²? каковы молніи? Кое-гдѣ сквозь соломенную крышу⁶³ закапала вода на душистое сѣно... Но вотъ солнце опять⁶⁴ заиграло. Гроза прошла; вы выходите. Боже мой, какъ весело сверкаетъ⁶⁵ все кругомъ, какъ воздухъ свѣжъ и жидокъ⁶⁶, какъ пахнетъ земляникой⁶⁷ и грубами⁶⁸!...

Но вотъ наступаетъ вечеръ. Заря зашлала⁶⁹ пожаромъ и обхватила полъ-неба. Солнце садится⁷⁰. Воздухъ

вблизи какъ-то⁷¹ особенно⁷² прозраченъ, словно стеклянный: вдали ложится мягкій паръ, теплый на видъ; вмѣстѣ съ росой падаетъ алый⁷³ блескъ на поляны, еще недавно облитыя потоками жидкаго золота; отъ деревьевъ, отъ кустовъ, отъ высокихъ стоговъ⁷⁴ сѣна побѣжали длинныя⁷⁵ тѣни... Солнце сѣло; звѣзда зажглась и дрожитъ въ огнистомъ морѣ заката⁷⁶... Вотъ оно блѣднѣетъ; синѣетъ небо; отдѣльныя⁷⁷ тѣни исчезаютъ⁷⁸, воздухъ наливается мглою. Пора дожой⁷⁹, въ деревню, въ избу, гдѣ вы почувете. Закинувъ⁸⁰ ружье за плечи, быстро идете вы, несмотря на усталость⁸¹... А между тѣмъ наступаетъ ночь; за двадцать шаговъ уже не видно; собаки едва блѣбуютъ во мракѣ. Вонъ надъ черными кустами край неба смутно⁸² яснѣетъ... Что это — пожаръ?... Нѣтъ, это восходить луна. А вонъ внизу, направо, уже мелькаютъ огоньки деревни... Вотъ наконецъ и ваша изба. Сквозь окошко⁸³ видите вы столъ⁸⁴, покрытый бѣлой скатертью⁸⁵, горящую свѣчу, ужинъ⁸⁶...

А то велишь заложить бѣговья дрожки⁸⁷ и поѣдешь въ лѣсъ на рябчиковъ⁸⁸. Весело пробираться по узкой дорожкѣ, между двумя⁸⁹ стѣнами высокой ржи. Колосья тихо бьютъ васъ по лицу, васильки⁹⁰ цѣпляются за ноги, перепела⁹¹ кричатъ кругомъ, лошадь лѣнивой рысью. Вотъ и лѣсъ. Тѣнь и тишина. Статныя осины⁹² высоко лепечутъ надъ вами; длинныя, висячія вѣтки⁹³ березъ едва шевелятся⁹⁴; могучій дубъ стоитъ, какъ боецъ, подлѣ красивой лщы. Вы ѣдете по зеленой, испещренной⁹⁵ тѣнями дорожкѣ; большія желтыя мухи неподвижно⁹⁶ висятъ въ золотистомъ воздухѣ и вдругъ отлетаютъ; мошки⁹⁷ выются столбомъ, свѣтлѣя въ тѣни, темнѣя на солнцѣ; птицы мирно поютъ. Золотой голосокъ малиновки звучитъ невинной⁹⁸, болтливой⁹⁹ радостью: онъ идетъ къ запаху ландышей. Далѣе, далѣе, глубже въ лѣсъ... Лѣсъ гложетъ¹⁰⁰... Непонятная тишина западаетъ въ душу; да и кругомъ такъ дремотно и тихо. Но вотъ вѣтеръ набѣжалъ, и зашумѣли верхушки, словно падающія волны. Сквозь прошлогоднюю¹⁰¹ бурую листву¹⁰² кое-гдѣ растутъ высокія травы; грибы стоятъ отдѣльно подъ своими шляпками¹⁰³. Бѣлякъ¹⁰⁴ вдругъ выскочить, собака съ звонкимъ лаемъ помчится¹⁰⁵ вслѣдъ...

(Оконч. будетъ).

¹ ruzun, razven, ² izkusiti, ³ vesel, radosten, prijeten, ⁴ grn, ⁵ rosnat, rosen, ⁶ раздвигать — двигать — двинуть, razmakniti, razdviniti, razprostreti, ⁷ duh, ⁸ grenkoba pelina, ⁹ греча — чиха, ajda, ¹⁰ моѣник, detelja, ¹¹ vročina, ¹² omamljen, ¹³ vonjava, ¹⁴ grmovje, ¹⁵ morda, ¹⁶ поспѣвать — спѣть, zoreti, dospeti, ¹⁷ шагъ, korak, шагомъ korakom, ¹⁸ lezg, ¹⁹ раздаваться — даться razlegati se, ²⁰ sušiti, sahnati, ²¹ часъ ura, Stunde, часы, ura, Uhr, ²² колючій koljoč (klati), rezek, oster, ²³ тутъ, здѣсь, tu, ²⁴ kosec, ²⁵ колодезь-ецъ, vodnjak, studenec, ²⁶ орѣшникъ leskovje, leščevje, ²⁷ перепутывать — путать zmešati, zamotati, ²⁸ цѣпкій, kar se rado oprjemlje, oklepa, kdor dobro pleza, prepirljiv, ²⁹ точно točno, res, dakako, kakor, ³⁰ обрывъ razpad, propad, strmina, ³¹ iztočnik, studenec, izvir, ³² жадный, poželjiv, požrešen, ³³ лапчатый, tacast, špast, lana, šara, taca, ³⁴ сучь veja, pl. сучья vejevje, ³⁵ mehur, ³⁶ колыхатъ premikati, dvigati, ³⁷ majhen, droben, ³⁸ бросать, бросывать,

бросить vreči, potisniti, opustiti, ³⁹ лѣтъ lenoba, ⁴⁰ пошевеливать — велитъ premikati, preobrniti, ⁴¹ dušeč, vonjav, ⁴² vlažnost, ⁴³ желтѣть, rumeneti, ⁴⁴ этотъ, эта, это ta, ta, to, ⁴⁵ внезапно nakrat, nepričakovano, ⁴⁶ промчатъ popihati, hitro mimo potegniti, ⁴⁷ дрожать, драгивать, дрогнуть stresti, potresti, ⁴⁸ ужъ = уже, ⁴⁹ obnebbe, obzor, horizont, ⁵⁰ надвигать — гивать — нуть riniti, pomikati, približevati, ⁵¹ blisk, ⁵² nevihta, ⁵³ ещѣ še, ⁵⁴ loviti, ⁵⁵ ея gen. od ona, ⁵⁶ вытягивать, вытянуть, iztegovati, iztezati, ⁵⁷ obod, obok, kodeks, ⁵⁸ вдругъ, nakrat, na mah, hipoma, ⁵⁹ comp. od скоро, kmalu, hitro, ⁶⁰ кажется, kaže, vidi se, zdi se, menda, baje, ⁶¹ senica, svisli, skedenj, ⁶² дождикъ, dim. od дождь, dež, ⁶³ streha, ⁶⁴ zopet, ⁶⁵ сверкать — кнуть lesketati, ⁶⁶ tenek, tekoč, ⁶⁷ земляника — ица — ичка, jagoda, земляничковка, jagodno žganje, ⁶⁸ гриба goba, ⁶⁹ зарулити, zagoreti, ⁷⁰ садиться, сѣсть, sestiti, zahajati, ⁷¹ какъ-то, nekako; „то“ se večkrat pristavlja besedam, ne da bi se moglo v sloven-

ščini prevesti; samo za-se pomenja: tedaj, sedaj... sedaj, ⁷² posebno, sosebnno, ⁷³ rudeč, škrlaten, ⁷⁴ kopa, kopica, ⁷⁵ длинный, dolg, polgovat, ⁷⁶ zahod, ⁷⁷ posamičen, ⁷⁸ исчезать, исчезнуть izginiti, izgubljeni se. ⁷⁹ domov, domu, ⁸⁰ закинуть, закидывать, закидать, nazaj vreči, obesiti, ⁸¹ utrujenost, ⁸² nemiren, nedoločen, moten, otožen, ⁸³ окошко, dim. od okno, ⁸⁴ столъ, miza, stulj stol, ⁸⁵ скагертъ prt, ⁸⁶ večerja, ⁸⁷ дрожки pl. tant, ⁸⁸ леščarka, rdeča, gozdna jerebica,

⁸⁹ двумя, instr. двѣ, два, ⁹⁰ василѣкъ — čček, modrica, plavica, ⁹¹ prepelica, ⁹² осина trepelika, osika, ⁹³ вѣтвь, вѣтка, вѣточка veja, vejica, ⁹⁴ gibati se, ⁹⁵ испещрять, испещрять, pisati (bunt machen), ⁹⁶ перемічен, ⁹⁷ мошка, mušica, ⁹⁸ недолжен, ⁹⁹ brezskrben, blebetav, brbrav, ¹⁰⁰ гдохнуть, nem, mutast postajati, sušiti, ¹⁰¹ годъ, leto, годный, letni, ¹⁰² listje, ¹⁰³ шляпа — kapa, klobuk, ¹⁰⁴ ulovek, ¹⁰⁵ попиати jo, odkuriti.



Stenografija in Slovenci.

Slovenec hočejo pomagati do utrjenja stenografije med njimi razni strokovnjaki. V Zagrebu podaje hrvatski „Stenograf“ priloge slovenske stenografije, kakor jo prireja prof. Magdić; prof. Bezenšek, sedaj v Plovdivu, je priobčil ravno sedaj s pomočjo „Matice Slov.“ uže drugo izdanje svoje stenografije za Slovence, prirejeno po istem Gabelsbergerskem sistemu. Ant. Zupan podaje svoje poskuse o slovenski stenografiji tudi v Praških „Těsnopisnih Listih“, in, kakor se vidi iz njegovih zgledov, izpreminja on Gabelsbergerjev sistem po svoje za slovenski pismeni jezik. Trije strokovnjaki slovenski se torej istočasno trudijo, da bi vstvarili, oziroma utrdili Slovenec Gabelsbergerjevo stenografijo, z izpremembami, kakor jih potrebuje slovenski jezik ali, bolje rečeno, kakor jih smatrajo potrebnimi oni sami.

Slovenec bi bilo mnogo bolje ustrezno, ko bi se bili ti in morda še drugi strokovnjaki zjediniли ter jim končno izročili nekaj, s čimur soglašajo vsi. Tako pa se bodo moči cepile, in mladina, dokler ne pride do stvarne kritike, ne bode vedela, komu naj bi sledila. In kedar kritika izreče svojo sodbo, bodo trud in stroški na tej ali oni strani bolj ali manj izgubljeni. To je vsekakor škoda, in da se jej ne izognemo, vzrok je najbrže trmoglavost tu ali tam.

Poskus, kakor ga podaje Ant. Zupan v 6. št. „Těsn. Listov“, nam na prvi pogled vsiljuje nekaj principijalnih pomislekov. Vidi se nam, da se simboli Gabelsbergerjevega sistema izpreminjajo in zamenjujejo razne črke ali sestave črk. Tu nam je z nova povdarjati, da Gabelsbergerski sistem ima podstavo v fizijologiji govoril, in da je vsled tega kolikor toliko naraven, ali na naravo oprt sistem. Zato se dá le širiti ali nadaljevati na isti podstavi, pretvarjati, svojevoljno izpreminjati, s kratka krpiti se ne dá. Niti sorodne črke ne vstrpé z lehka izpremembe, najmanj pa nesorodne ali take, ki po izgovarjanju spadajo v različne skupine. Po takem je naravna posledica le dvojna: ali na podstavi sistema samega nadaljevati stvar, torej na isti podstavi množiti znamenja ali simbole, ali pa izumiti popolnoma novo vrsto simbolov. Slovanom ostaje torej za vstvarjenje stenografije slovanskim literaturnim jezikom dvojna praktična pot: ali poprijeti se podstave Gabelsbergerjevega sistema, torej sprejeti njegove simbole, v kolikor pokrivajo oni znamenja za slovanske jezikovne

glasove, ter vstvariti še nove po sistemu iste simbolike, kolikor jih potrebujejo slovanska narečja; ali pa pri opazovanju fizijologičkega delovanja govoril izslediti popolnoma nove simbole ter popolnoma prezirati tvorbe Gabelsbergerjeve simbolike. Jedin ti dve poti ste naravni in dajati svobodo za nadaljuje razvijanje.

Tudi če vstvarijo Slovani svoj stenografski sistem, bode najprimerniše, da se držé delovanja fizijologičkih govoril, ker je to delovanje najnaravniše oporišče pri vstvarjanju novih simbolov. Gabelsbergerju po takem ostaje zasluga, da se je postavil na pravo stališče narave, a kakovost simbolov s tem ni omejena na vrsto simbolov, katere je vstvaril on; možno je, kakor rečeno, vstvariti še druge vrste simbolov, ki utegnejo biti še popolniji in za slovanske jezike morda celo primerniše. Dokler pa se držimo podstave in celó sistema Gabelsbergerjevega, nam je skržena svoboda za samovoljno ali celó lehkom selno izpreminjevanje in zamenjavanje simbolov tega sistema. Vsakatero prestrojenje teh simbolov, ki ni utemeljeno v kakovosti teh simbolov, pomenja samo pačenje Gabelsbergerjevega sistema in obtežuje nadaljnje razvijanje, kakor tudi prisvajanje, torej učenje tega sistema. Mi bodemo po takem Gabelsbergerjevo stenografijo, katero od raznih strani prirejajo ali uže priobčujejo Slovenec, presojevali na podstavi prvotnega sistema samega in brezozirno povdarjali prednost tam, kjer jo zasledimo.

V interesu slovanskih stenografov je, da dosledno in strogo razvijajo jeden in isti Gabelsbergerjev sistem za vsa slovanska narečja, dokler ne pridejo do popolnoma svojstvenega sistema. Drugače se bodo le oddaljevali, in treba bi jim bilo, da bi umeli stenografijo drug drugega, mučiti se še bolj, nego se slovanski narodi mučijo sedaj pri različnih abecedah in azbukah.

Dokler se držé Slovani Gabelsbergerjevega sistema, morejo, ako so dosledni pri izvajanju in dopolnjevanju simbolov, z lehka čitati stenografijo drug drugega, drugače pa se obdajo tudi na to stran z novimi kitajskimi zidovi, katerih nam so tuja politika, lastni nerazum in separatistiški pohlep le premnogo sezidali tekom stoletij.

Nadejamo se, da te kratke, a načelne opomnje se bodo poštevale na primernem mestu tudi med Slovenci.

Fr. Podgornik.



Program narodopisne razstave češko-slovanske v Pragi l. 1894.*)

§ 1. Leta 1894. priredi se v Pragi narodopisna izložba češko slovanska, katera predoči sliko razmer češkega naroda h koncu 19. stoletja njegovega življenja in delovanja ter kulturno-historijskega razvoja. § 2. Narodopisna razstava se priredi na razstavišču jubilejne izložbe; odpre se v majniku l. 1894. in sklene se v septembru istega leta. § 3. Upravo izložbe oskrbuje odbor, kateri se je ustanovil v ta namen; udje njegovi so deloma strokovnjaki, deloma zastopniki odličnih čeških korporacij. § 4. Razstava bode obsegala vse, kar je individualna lastnost češko-slovanskega plemena in bode to podjetje češkega naroda iz vseh njegovih pokrajin. Bode torej vsa uprava odbora, vse, kar se tiče izložbe, vsi uradni napisi samo v češkem jeziku. § 5. Razstava bode obsegala etnografski material, ki bode razvrščen v te-le skupine:

Skupina A

bode obsegala jedro cele izložbe, razstavo narodopisno. Za uravnavo te skupine bode skrbel odbor posebno. Razdeljena bode v nekoliko oddelkov.

1. *Oddelk zemljepisni* bode predočeval dežele, v katerih prebiva narod češki; k zemljevidom dežel bodo se družile slike čeških krajev, fotografije, panorame. Tudi naravne razmere čeških dežel (geološke, goropisne, vodopisne in meteorološke razmere, razširitev živalstva in rastlinstva) se ponazorijo z zemljevidi, profili itd. 2. *Oddelk demografski* pokaže percentualno razširjanje češkega naroda v raznih dobah, češke naselbine v drugih deželah iz raznih dob, stan in sestavo prebivalstva v čeških deželah, ob enem tudi njegovo premeno (mesta, trgi, vasi, pomiranje, bolezni itd.) 3. *Oddelk antropološki*. Na zemljevidih se bode kazalo, koliko in kje so v čeških deželah oči plave, črne, sive itd. Kakšni lasje, kakšne lobanje, kako so ljudje visoki, koliko tehtajo itd. 4. *Lingvistiški oddelk* bode obsegal zemljevide z mejami češkega jezika v raznih dobah, obrazce imenitnih njegovih oblik, obrazce pglavitnih razrečij in meje razrečij; meje glavnih sprememb v jeziku, zemljevid starih rodov čeških, s ovstvo o dijalektih in slovstvo v dijalektih spisano itd. 5. *Oddelk za šege in navade* bode obsegal predmete iz ljudskega zdravilstva ali pa predmete, koji so v zvezi z vražami, navadami itd. Podobe in vzorci, kateri predstavljajo življenje naroda bodo pristavljeni. 6. *Etnografsko slovstvo* bode v posebnem oddelku. Izloženo bode celo folkloristično slovstvo tiskano, potem pisano, berilo ljudstva, slovstvo ljudstva češkega. Kako so češki umetniki pomagali pri izdavanju narodopisnih del, kako so se pečali z etnografijo, to pokaže zbirka ilustracij. Postanek narodnih pravljič, pesmij itd. se tudi pokaže z ilustracijami. 7. *Narodna drama*. V tem oddelku bodo slike raznih čeških pantomimov, podobe pevcev, kateri navadno pojejo pri ljudskih shodih, semnjih itd. Izložba dotičnega slovstva. 8. *Narodna glasba*. Razstava slovstva ljudske glasbe in njenega slovstva. Glasbena orodja, katera so se rabila v raznih čeških deželah pri ljudskih veselicah,

*) Prvi načrt smo bili priobčili uže lani; sedanja zasnova ostane, zato podajemo ta prestrojeni načrt še jedenkrat. Op. ured.

slovesnostih itd. 9. *Narodne noše in narodno rezenje*. Obličene figurine bodo zastopale posamezne kraje; ta oddelk bode obsegal ob enem tudi narodni nakit, palice itd. 10. *Narodno staviteljstvo* pokažejo vzorci in podobe tipičnih hiš, dvorišč, vaških mostov, kape ic, zvonikov itd. iz raznih krajev čeških. Načrti tipičnih selišč, da bi se poznalo naseljenje češkega ljudstva. 11. *Narodno ki, ar tvo in podobaško umeteljnost*. 12. *Narodne jedi in pijače*. 13. *Oddelk poljedelski* bode razdeljen zopet na več oddelkov (obdelovanje travnikov, njiv, vinogradov, sadjereja, imeljarstvo). Predmeti iz gospodarstva, vzorci in podobe, slovstvo, statistični pregledi in podatki itd. 14. Ravno tako se izloži: bučelarstvo, ribarstvo, gozdarstvo, drvarstvo, živinoreja (valaška, slovaška) itd. 15. Kako Čehi živijo doma, bode se videlo v raznih hišah in kočah, katere se napravijo na razstavišču. Glavna plemena, n. pr. Hodi, Hanaki, Valahi bodo tu imeli svoje zastopnike. Tu se izloži tudi hišno orodje in vse pohištvo.

Opomnja. Da bi bila ta skupina popolna, priredé se na razstavišču tudi ljudske veselice, slovesnosti, igre plesi itd.

Skupina B

bode obsegala kolektivne razstavice iz posamičnih krajev čeških. Posamična mesta, posamični kraji morejo si prirediti razstavo samo za svoj kraj, v kateri se vé bode ves oddelk narodopisni in vsi važni predmeti za kulturno zgodovino tistega kraja.

Skupina C

bode obsegala kulturno-historijske dodatke, kateri označujejo posamične strani češke osetovne zgodovine. Posamični oddelki te skupine so: 1. *Starinosloveski oddelk* (dodatek antro pologičnega: starodavno orodje, orožje, posode, grobovi itd.) 2. *Slovstveni odd.* (razvoj češkega slovstva v novi dobi, razstava del odličnih pisateljev, njih podobe, rojstvene hiše, spomeniki itd.) 3. *Dramatični odd.* (razvoj češkega gledališča v Pragi, dram. društev na deželi itd.) 4. *Glasbeni odd.* (dela čeških skladateljev, njih podobe, rokopisi, statistika glasbenih zavodov itd.) 5. *Starbeni odd.* (vzorci in podobe češkega stavbarstva sploh.) 6. *Old. za noše* (zgodovina čeških noš.) 7. Poseben oddelk za *češko ženo*. 8. *Zgolo-vinsko-obrtnijski oddelk*. 9. *Oddelk trgovski* (komunikacija trgovska, razstava mer, tehnic itd.) 10. *Socialni odd.* (humaniteta, zavarovalnice) 11. *Društveni old.* (slika delavnosti čeških društev.) 12. Oddelk, v kojem se vpriporijo češke zabave, javne slovesnosti itd. 13. *Časnikarski odd.* (češki politični časnik, iz raznih dob, podobe časnikarjev, rokopisi, prizori iz uredništva itd.) 14. *Šlški otlek*. 15. Oddelk za *duhovno kulturo* sploh (muzeji, knjižnice, podobe in rojstvene hiše čeških velikanov). 16. *Vojaški odd.* (stara češka orožja) 17. *Pravniški* (podobe deželnih zborov, pedobe in statistika iz javnega življenja itd.) 18. *Verski odd.* 19. Razni manjši oddelki.

Skupina D

bode obsegala novo domačo obrtnijo z narodnimi motivi in osebna podjetja (zabavna podjetja, gostilnice, kavarne itd.)

Preložil F. S.

DOPISI.

V Selnici ob Dravi, 2. aprila.

(Slovanski konservativni poslanci in državnozbornski „gospodarstveni“ princip.) — Znano je, da se je prestolni

govor pri odkritju novega državnega zbora odnašal skoro jedino k zboljšanju „gospodarstvenih“ razmer, vsled česar so bili jako razveseljeni protivniki Slovanstva. No, ko bi se

„konservativci“ znali dobro posluževati „gospodarstvenega principa“, vrgli bi tudi s tem težko poleno pod noge židoliberalom, kajti znano je tudi, da država je na podstavi ali temelju kmetijstva, in če potrebuje danes kaka stroka v tej državi gospodarstvenega zboljšanja, potrebuje ga naše propadlo in z davki preobloženo kmetijstvo v prvi vrsti. Ali bi naši „konservativci“ gledé tega principa ne imeli popolno pravo, zaresno terjati od vlade, da se n. pr. previsoki zemljiščni davek izdatno zniža in se prenese isti ne le navidezno, ampak dejanski na borse in druge neobdačene ali malo obdačene stroke; drugič, naj bi se dali taki zakoni, da bi ne ušli kaznim ti, kateri prodajajo kakor koli in kakoršno koli sleparsko blago, in da bi se smelo prodajati le dobro blago po primernih cenah; tretjič, naj bi se kaznovali vsi barantači, ki kupujejo od kmetov kakoršne ko i pridelke po slepih ali beraških cenah, itd. itd. (V Rusiji so napravili take zakone. Op. Ur.) Taki zakoni, ki bi bili dandanes za vse kmetijstvo sploh, za slovanskega kmeta, kakor tudi za poštenega obrtnika in tovarnarja (fabrikanta) še posebe neobhodno potrebni, bi imeli naši poslanci v državnem zboru vsaj pravo zahtevati, in ko bi bili odločni vsaj za ta del, bi vse to tudi dosegli, in kmetje bi v mnogem oziru ne bili več toliko zavisni od židoliberalnih kapitalistov, kakor so sedaj, in poslednji bi poštenemu slovanskemu obrtniku in tovarnarju ne mogli delati nobene konkurencije s svojim sleparskim blagom; in vsled tega bi se ne stekalo več imenje (premoženje) občega naseljenja v takih mogočnih rokah v nenasitno morje židoliberalnega kapitala, in sovražniki Slovanstva bi ne imeli več toliko „pravice“, narekovati politiko slovanskemu kmetu, na korist sleparskemu židoliberalizmu in na občni pogin slovanskih in krščanskih narodov in države same.

To bi bil v resnici gospodarstveni princ p, kateri izvršiti bi bili Slovanom vsaj dolžni pomagati nemški konservativci in protijudovci. Te prepotrebne zakone bi naši poslanci v državnem zboru vsaj dosegli, samo ko bi se spomnili

svoje poslaniške dolžnosti, ki so jo dolžni svojim zastopanim narodom, ter bi se ne mudili toliko pri verskem vprašanju, katero rešiti sedaj je nemožno in tudi po taktiki nepravilno, dokler se ne porušijo z zgorej navedenimi in tem podobnimi zakoni židoliberalne sile v državnem zboru.

Obče je znano, da se „potegujejo“ naši konservativci v državnem zboru uže nad deset let jedino za „versko“ šolo, in kaj so med tem dosegli? Konservativni list „Slovenski Gospodar“ v adventu 1892. zaradi tega jako obžaluje, „da so naše verske postave tako nedostne, da so drugoverci, t. j. Židje in protestanti, sedaj katoliškim učencem na Dunajskih šolah celo prepovedali glasno prekrizati se, in da ta tihi križ zamore zdaj romati tudi v šole drugih mest in trgov itd.“

O slabi zaščitniki naše vere, koji po tistim „mogočnim“, „železnim obročem“ skoz eelih deset let niso nič dosegli. Naši konservativci torej nikakor nimajo več prava, izgovarjati se, „da je pred vsem treba rešiti versko vprašanje“, in da je zaradi tega treba prezirati vse drugo. Kajti, desetletna zgodovina našega „železnega obroča“ je dovolj jasno dokazala, da je pred vsem treba porušiti s primernimi zakoni državnozbornsko nadmoč nemških židoliberalov, potem pa priboriti narodom brez izjeme narodno enakopravnost v cerkvi, šoli in uradu, in s tem rešeno bode tudi versko vprašanje, ker pod narodno enakopravnostjo je zapopadena tud in arodna cerkev in narodna šola, v katerih Židi in protestantje gotovo ne bodo imeli prava zapovedovati in prepovedovati katoličanom, kakor si prisvajajo sedaj to oblast.

Skrajni čas je torej uže, da se jedenkrat streznejo „konservativni“ poslanci ter odložijo versko vprašanje in prenehajo s sramotnim beračenjem drobtin, in da se postavijo možko na noge, se združijo z drugimi slovanskimi dejatelji, ter se potegnejo za to, kar je pred vsem neobhodno potrebno. Za pravi „gospodarstveni program“ je možno dobiti tudi sedaj potrebno večino. □

Ruske drobtinice.

Съ міру по ниткѣ, голуу рубаха.

— V drugem zvezku svojega dela o Rusiji uže znani nam duhovnik Vanutelli opisuje skoro le Moskvo in njeno okolico. Na poti iz Kijeva v Moskvo videl je povsodi mnogo cerkva in samostanov ter čul časi lepo zvonjenje v daljavi. Tu pravi pisatelj: „Treba le pomisliti, da je ta narod ves proniknut veroj in živi v krogu izključno verskem. Človeka mora ta narod povzdigniti, in moraš se veseliti, da ti lju lje ime božje proslavljajo in blagoslavljaj) noč in dan“. Gledé ruske duhovščine pravi, da je mnogi ne poznajo in za to sodijo krivo. Priznava pa da vrši vestno svojo dolžnost, kolikor more. Vanutelli opróvrgava tudi čudno izmišljotino, da je glava ruske cerkve posveten človek. Oberprokurator je res posveten človek, ali on brani in vrši le vladine zadeve. Slabo stran Rusije vidi v njenem razkolu.

— Ime V. Rozanova je uže znano čitateljem tega lista. Nazori R-a so zanimivi, če jim tudi ne moremo vselej pritrditi popolnoma. Njegovo mišljenje je narodno in konservativno. Se ve da

tudi v Rusiji mnogi niso njegovih mislij, kar velja gotovo v maršičem še posebe glede razprave, katero bomo pretresali tu. Mnogi si nikakor ne želé, da bi duhovščina dobila na ljudsko šolstvo tak vpliv, kakor ga predlaga pisatelj. Zato mislim, da pisateljevi nazori v tem pogledu v obče še dolgo, ali celo nikoli ne prodrejo v življenje. Takega upora, kakor bi ga vzbujali in ga vzbujajo podobni predlogi pri nas na zapadu, v Rusiji pač ne najdejo. Saj tu ni klerikalizma, kakoršen časi razsaja pri nas. Znano je, da se je v Rusiji razvilo poleg gospodujoče cerkve več sekt. Staroverci (старообрядцы) so pa med njimi pač gotovo najštevilnejši. Ti in pravoslavni duhovniki pa se zbirajo neredko javno in branijo svoje nazore tako, da časi pade tudi kaka grenka z jedne ali druge strani. Začenjajo pa se taki prepiri z molitvijo in tako se tudi končujejo. Glavni namen teh prepirov pa je, da bi se radi *prepričali* o resnici, kolikor se to dá.

„Сумерки просвѣщенія“ В. В. Розанова, „Р. Вѣстникъ“ ик-

маръ, февраль 1893. г. Pisatelj obsoja poskuse, da se vstvari jednolična omika, nekako tako umetno, kakor je mislil Paracels, da se more napraviti v retorti — homunculus. Obsoja podoben poskus Rousseau-a, ki je napisal „Emile-a“. Poprijeli pa so se te misli prav mnogi in odločilni možje ter delajo svoje poskušnje posebno na polju odgoje. Ali uže čutijo v Evropi nekako čudno mrtvilo v sedanjih pokoljenjih: pravega jedra ni več, one božje iskre, ki razsvetljuje človeka. In mi na koncu 19. stoletja v svojej pospanosti slabo razumejemo silne težnje 18 in nekaj tudi 19. stoletja. Mnogim, mnogim iz nas kristijanstvo s svojim visokim spiritalizmom, s čudnimi deli askotike, s sveto globoko svojo liriko, ne govori ničesar, v njihovih srcih ne odmevajo divni kristijanski vzori. Ravnodušni so, ali se posmehujejo, a neki poskušajo — predelati kristijanstvo. Naše pokoljenje gubi navdušenje in voljo trpljenja za vzore.

A vendar se trudijo ljudje, delajo, pišejo knjige. mnoge knjige in si želé slave in omike za narode, morda bolj, ko kedaj preje, ali omike ne umevajo dobro. Ponavljam, ni več one božje iskre, ki vse oživlja in navdihuje. A ljudje vidijo to in se poprašujejo, odkodi in zakaj je prišlo vse to? Radi bi si pomogli, ali ne morejo. Krila so jim slaba, duševna energija se izgublja: mi znamo mnogo, ali to znanje nas premalo oživlja. Naša predmetnost, kakoršna je, slabi duh in njegovo energijo, posebno *individualnost*.

Naše učne knjige so prirejene tako, da si more brez velikega truda slaběji učenec osvojiti snov. Za to se pa tudi taka omika ne spoštuje več tako, kakor ste se spoštovali znanost in omika prejšnja stoletja, ko ste se dobivali težko in gotovo menje površno. Postali smo nekako ravnodušni za človeške kulture: mislimo, da so nam naše učne knjige v kratko povedale vso — modrost.

V vsaki dobi zgodovinskega življenja človeštvo nekaj ljubi, klanja se mu, in to mu je največa svetinja srca in najviši zakon za um. In le počasi gubi se svet te svetinje: vstvarja se druga. Isto velja tudi za posamičnika, človek je po prirodi monoteist, če se pa klanja dvema bogoma, ne klanja se iskreno nobenemu, temveč se obema hlini... Tudi sedanje razumništvo klanja se dvema bogoma, stari klasični kulturi in kristijanstvu, a iskreno ni onej, ni temu. Ne iščejo požrtvovalno resnice. Neki mešajo kristijanstvo in budizem in ne vedo, česa bi se držali: držé se torej eklekticizma, t. j. tega, kar se jim ravno dopada.

Rodbina in šola (odgoja) sta dva sveta, mali in veliki: vsak ima svoje težnje in življenje, mali (rodbina) razvil se je po svoje, ima svoje radosti in žalosti, svoje predaje, (sporočila) in nekako nezaporno gleda na drugi (javno odgojo), nezaporno tudi na državo kot nositeljico te odgoje. Trpé pa tu mlada pokoljenja: skoro so prisiljena na lokavost, sedaj v rodbini, sedaj v šoli. Predanost rodbini se umanjuje, z druge strani pa tudi kritika javne odgoje njej ne služi na posebno korist. Tudi načeli države in cerkve ste si protivni. Posljednje je bolj občno in slabije. Cerkev je tudi individualna t. j. ona skrbi za osebe, za njihovo prošlost, sedanost in bodočnost. Vest igra tu važno vlogo, v državi pa so vse ošlove nove in se opirajo na razsodek ter se za to tudi menjajo, kakor se menjajo nazori. Država pa je sedaj jača, in za to opažamo povsodi protivverske težnje v odgoji, ker ima država prevelik vpliv na njo. Načelo države ni tako obdelano in razvito, kakor načelo cerkve, sedaj menje, nego je bilo v klasičnem svetu. Država bi mogla svojo vsemoč nekoliko omejiti na korist cerkvi, brez škode za svoje načelo, cerkev pa po misli Rozanova tega ne more, ker bi se rušila. Odgoja (državna) snuje se na knjigi. Za cerkev je odgoja verska, za rodbino pomeni slogo in ljubezen. Državna odgoja nas nekako odtuja od prirode, in torej nekako tudi od življenja. Teorija dobiva premoč. Sedanja omika ni niti dan niti noč, ona je neki somrak („сумерки“), v katerem se duši sovremena Evropa, kristijansko življenje pa slabi, kakor da bi je bila poškopila „mrtva voda“, ali izviri luči niso še presahnili. Svoboda učenja, brez kakega pretežnega vpliva, mogla bi razgnati ta mrak omike.

Omika začenja se tam, kjer se začenja ljubezen, privrženost. Predmetom kulture more biti zemlja, ako jo človek obdeluje rad, ako je pa ne ljubi, ali mu je samo predmet spekulacije: tak človek ni kulturn, bodi si baron ali milijonar, on je in ostane divjak. Kultura objemlje vero, državo, umetnost, rodbino i vse osebno in javno življenje. V tem smislu je ruski narod, ruski ljud, brez dvoma kulturn, ker njegovo dušo ogrevajo živi kristijanski idejali, in celó bolj kulturn nego njegovo razumništvo. Za to je po pisateljevi misli zadača narodne šole, da neguje ta sveti ogenj, ki ogreva duše roditeljev doma.

Učne knjige imajo velik vpliv na učenca, vendar pa so po misli Rozanova učne knjige sestavljene tako, da odbijajo srca in duše učencev. R. misli, da se ima odgoja dati cerkvi v roke, ker ona bi najlaglje gojila oživljalno vzore. To je gotovo zanimivo za nas; vidimo iz tega, da se Rusi ne bojé klerikalizma, *saj ga tam v zapadnem smislu ni*. O svojej cerkvi pišejo in govoré Rusi tudi v intimnih krogih spoštljivo, ali pa molčé. Onih strastij in celó sovražstva proti cerkvi, ki ga žalibog neredko vidimo na zapadu, v Rusiji ni.

V kulturi, za katero govori R., so vse resnice, vsa vrednost moralnega idejalnega reda, in take resnice naj bi dobivale tudi mlade duše v šoli. Rodbina in šola pa naj bili v ozki zvezi. in srce učencev naj bi bilo važen predmet odgoje. Pri župnijah naj bi bile knjižnice za pouk vsem, ki ga želé, *siliti* pa ne bi se smel nikdor na te vrste kulturo, vsaj zadača zgodovine je po misli R.-a, da človek samozavestno stopa k *svobodi*, in ravno tako tudi narod, za to pa mora najprej dobiti samozavest o svojem življenju, svoji kulturi, dobiti jo, sme tudi menjati, kar mu potem ne ugaja. Ruski narod ljubi brez dvojbe svojo vero, svojo občino, teh dveh torej mu ne sme jemati nikdor. Vsaka „duša“ ne bi dobila po tri „desotine in tu bi se imelo razviti tudi intenzivno delo.

Kristijanstvo je mirno sveteči se svetilnik, ki prepušča posamičniku, da si išče in najde pot življenja, nove znanosti pa so jako zgovorne, kažejo pota simo in tamo, po tem pa puščajo človeka, da si v temi išče pravi pot. Torej pot kristijanstva je svetel, oni drugi pa teman in ima le mnogo posamičnega znanja.

Srednje šole dajo razumništvo, ki ne veseli nikogar, ki ne veseli ni države ni cerkve, ni znanosti ni društva, ni literature: celó šola se boji razumništva, ki ne razumeje in ne ljubi ničesar, ne spoštuje ničesar. Za to je pa tip šole, kakoršen bi imel biti, ogromni večini nejasen, vendar čutijo misleči, da je potreben tak tip šole, ki bi dajal *ljubezen in privrženost* k čemur koli, da ne bi dalje taval v temi. Šola ima torej buditi taka čustva, a ne rušiti jih, kakor se navadno godi v Evropi. Vpliv učitelja, t. j. njegov individualni vpliv naj se poveča. Rodbina, cerkev in posamičniki, imajoči posebne sposobnosti za odgojo, to so činitelji za bodoči tip žive šole. Neka politična strujica struji vedno med učenci srednjih šol, ali za njo se šola ne mení. Učitelj ima pred seboj po svoji službi le živ materijal, kateremu predaja izvestno znanje, a vendar sestavljajo učenci razne značaje, s temi ali drugimi naklonostimi (nagnenji). V obče pa jih draži in srdi, oni čisto formalni odnošaj učitelja k učencem, in nasledek je, da učenci kaj radi ne ljubijo najprej takih učiteljev, po tem zavoda, potem države, ki ga vzdržuje, tudi ne spoštujejo več. Otroci oživljajo in oplemenjujejo rodbino. Če pa jih šola jemlje iz raznih let in odtuja je domačemu vplivu, to ne more biti dobro. Nejasnost in slabost značajev je jedna iz neizbežnih posledic, druga je oslabiljenje rodbinskega čustva in življenja: trpi pa tudi cerkev, posebno za to, ker ima premalo prilike, da ogreje otroku otroča in mladeniču mladeniška leta. Odtuja se cerkev od nas, ali bolj rečeno, *mi* se odtujujemo od nje, mi, razumništvo. Rodbinske in cerkvene dolžnosti pa vršimo le nekako formalno. R. misli za to, da bi otroci od 8. do 12-13. leta, bili vzgojeni v rodbini in pod vplivom duhovščine, in misli, da je duhovnik naravni posrednik med rodbino in obširno šolo v mestu, misli tudi, da bi individualna odgoja tu vspevala bolje.

Zanimiva ta razprava še ni dovršena in tudi ne naša sodba o njej.

Dr. Fr. Celestin.

OGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dežele :

Trst. Tržaški mestni zastop, kateri predstavlja zajedno deželni zastop (za mesto in okolico), je razpuščen. V 8. dan t. m. je prišla nepričakovano z Dunaja vest, da je cesar 7. t. m. podpisal razpuščenje. Vzroki morajo biti posebno tehtni zato, ker bi se bil itak razpuštil v malo tednih ta zastop zastran novih volitev. Saj je obrok za reklamacije pötekel uže koncem marca. No mišljenje in vedenje gospodovalne stranke, katera je bila doslej v večini v zastopu mesta in Tržaške samouprave, je obče znano, in je osrednjo vladu napotil le kak poseben in izreden razlog k naglemu razpuščenju. Ugiblje se mnogokaj, a pravega najbrže javnost dolgo ne zvë.

Razpuščenje take vrste bi bilo pomenljivo le tedaj, ko bi zaresno mislili na preobrat na Tržaškem in vsem Primorskem. Priprave specijalno za Tržaške volitve pa doslej tega niso pokazale. Gledé na te priprave je sporočiti, da so doslej znane mnogotere reklamacije od takózvane konservativne strani in od Slovencev. Poslednji so vložili pravočasno mnogo reklamacij iz mesta in iz okolice, in sicer po dr. Gregorinu, slovenskem odvetniku v Trstu. Nezavest ali tudi neumnost, brezbriznost in čudne razmere so vzrok, da se je vendar opustilo še mnogo, mnogo reklamacij od slovenske strani v okolici in obče od slovanskega življa v mestu. Reklamacije, vložene v slovenskem ali hrv. jeziku, pa je magistrat zavrnil, češ, da „dež. jezik“ je tu izključno italijanski. Ali dr. Gregorin je takoj izročil iste reklamacije c. kr. namestništvu, od koder so se izročile magistratu. Konečna usoda teh reklamacij ne more biti še znana. Sedaj pa se vrši drugi akt: oborožujejo se za volitve, in tu se je pokazalo doslej le to, da gospodovalna stranka deluje proti takózvanim konservativcem, kliče proti njim in Slovencem Nemce, o tem ko konservativci delajo na svojo roko in vsaj doslej prezirajo Slovence. To pomenja, da bi radi zmagali v obeh taborjih z dosedanjimi programi, po katerih naj bi se še nadalje prezirali gmotni interesi in narodna jednako-pravnost nasproti Slovencem in slovanskemu življu na Tržaškem. V okolici se mamijo slovenski volilci s slepilnimi peticijami, da bi se odločili za neslovanske kandidate, v mestu jih pa prezirajo, a s tem, da se laskajo Nemcem, priznavajo, da Slovenci in Slovani so v Trstu, in ne, da niso, drugič pa kažejo, da se celó bojé tega življa. No, ta živelj tudi ne drži križem rok; Slovenci zajedno opazujejo, kak veter vleče, in kaka sapa zavleče konečno. Po načinu razpusta mestnega zastopa je soditi, da je sedaj nastala nakrat nova situacija na vse strani, specijalno tudi za „konservativce“. Slovenci bodo poštevali vse, zasuknejo pa jo takó, kakor bo

primerno. Ta izpremenjena situacija je tudi za Slovence Tržaške vsekakor važna; zato jim je delovati s podvojeno močjo in pokazati, da predstavljajo element, ki bi se ne bil imel nikdar prezirati na škodo državnim in njegovim lastnim interesom takó, kakor se je godilo dosledno doslej. Da dokažejo to, dostojno in nujno potrebno je, da se trudijo in žrtvujejo še posebe v naslednjih tednih, ko mora priti do novih volitev.

„Družba sv. Cirila in Metoda za Istru“ se imenuje sedaj zasnovano posebno šolsko društvo, ki ima sedež v Pulju in je omejeno na Istro. Prilično več o njem, in omenjamo le, da je dr. Dinko Vitezić v Krku predsednik, dr. Laginja v Pulju tajnik in dr. Stanger v Voloski pa blagajnik družbe.

„Slovenski Narod“ je praznoval začetkom t. m. 25letnico svojega nastanka in je izšel v 1. dan aprila v praznični obliki s 5 prilogami. Na 1. strani so vkusno okrašene slike dosedanjih 3, sedaj uže pokojnih urednikov: Antona Tomšiča, Josipa Jurčiča in Ivana Železnikarja. V ostalem listu in po prilogah so nameščeni različni sestavki raznih rodoljubov, ki so sodelovali ali še sodelujejo pri „Sl. Narodu“, med njimi so podpisani: dr. Jos. Vošnjak, Euka Svetec, dr. Karl Štanc, dr. Fran Jurtela, ured. našega lista, Antón Navratil, dr. Fr. Celestin, Vaso Petričić, Ivan Hribar, dr. Ivan Tavčar, Janko Krsnik, dr. Danilo Majoron, Slavoj Jenko (župan in dež. posl. v Podgradu), Zmagoslav Trstenjak i dr. Vsi prispevki se odnašajo ali k zgodovini in usodi „Sl. Naroda, k narodnemu programu, k razmeram med Slovenci, Hrvati in drugimi Slovani, ali pa k obćim točkam, ki zanimajo Slovence in so ž njimi v zvezi. Članki podajajo mnogo poučnega ne le o usodi „Sl. Naroda“, ampak tudi našega naroda samega.

Listu so čestitali Slovenci iz različnih bližnjih in daljnjih krajev, tem so se pridružili sosebno tudi odličniki hrv. naroda. Zajedno so, kakor slovenski narodni listi, tudi hrvatske novine, v družbi z Goriškim „Rinnovamento“ in „Diritto Croato“, simpatiški pisale o prvem slovenskem dnevniku. Hrvatske so sosebno pohvalno povdarjale, da naš dnevnik deluje na bratsko in skupno delovanje Hrvatov in Slovencev, o potrebi zveze katerih je g. Iv. Hribar izpregovoril še posebe tudi v slavnostni številki. Tu je omeniti, da pok. Jurčič je v „Slov. Narodu“ kaj rad in iskreno pisal o odnošajih Hrvatov in Slovencev, preziral ni pa te dolžnosti „Sl. Nar.“ nikdar, in deluje v tem smislu ta list zopet intenzivniše poslednji čas.

Naravno je, da razna gibanja v cesarstvu vplivajo tudi na tak dnevnik, potem so tudi sposobnosti in nagnjenja vsakodobnih urednikov in teh, ki imajo najprej besedo pri listu, vzrok, da tudi „Slov. Narod“ je v

različnih razdobnih nejednako in z različnim naglasom povdarjal različne točke, ki so ali v slov. programu ali v njegovi zvezi, in ki kakor si bodi zanimajo tudi slovensko občinstvo. Zaradi tega mu ni zameriti; saj vemo, kakó listi drugih narodnostij in njih strank izpreminjajo celó načela, programe, taktiko, in so čez noč drugačni. „Slov. Narod“ pa ni zasnovan na spekulacije, s temi ni imel nikdar nič opraviti, razun da se mu jih je bilo morda braniti, kedar bi ga bili hoteli vloviti za nenarodne svrhe. List je ostal naroden, narodu zvest, zanj je deloval, zanj se je žrtvoval; rodoljubi so mu v narodovo blaginjo posvečevali svoje gmotne žrtve in duševne sile in radi mu podarjajo tudi danes, kar imajo najboljšega v sebi, v iste narodne svrhe.

Bile so tudi uže dobe, ko je list neprestrašeno vihtel zastavo kulturnega programa slovanskega, in če je tudi morebiti brez potrebe ali prenašlo odložil kako točko tega programa, proti njemu se zavestno vendar ni zagrešal, in vidi se mu, da čuti pomen tega programa in tudi dandanes simpatiški omenja ali celó pozdravlja razvijanje istega kulturnega programa. Saj se je tudi njemu vsled obćih narodnih zadač boriti za slovanski kulturni program proti skupnim slovanskim nasprotnikom, pomnoživšim se z zavestnim in slepim orožjem v domačem taboru. Razmere same silijo nato, da ne zagazi naš prvi in sedaj tudi jedini zares *narodni dnevnik* s poti narodnega programa, tesno združenega z delovanjem za slovanski kulturni program.

„Slov. Narod“ ima v resnici velike zasluge za probujenje naroda, kateremu služi, on je vodil inteligencijo k narodni zavesti; od njega je nekako zavisna, rekli bi, kvalifikacija narodne in slovanske zavesti v slovanski inteligenciji i na dalje, od te pa je zavisno delovanje na končeno usodo skupnega naroda. Inteligenciji naši je pred vsem do tega, da se njegovo nacionalno-politiško glasilo krepko razvija dalje in dalje, in te inteligencije dolžnost je, da ta list podpira ne le gmotno, ampak sama tudi duševno. Zato mi „Sl. Narod“ želimo ob njegovi 25letnici iskreno vse dobro, da bi imel vedno modro vodstvo, katero bi premagovalo naumestne pomisleke „malih ljudi“, da bi imel pred očmi vedno ves narod in njegova ostala narodna glasila, da bi pošteval vedno vse činitelje, od katerih je in bode zavisna naša usoda, da bi se posebno, kakor Hrvate in Čeha, uvaževal pomen — pomen tudi za Slovence — vseh ostalih Slovanov, specijalno pa njih svojstvene, na vstoku bolj nego na zapadu, še ohranjene slovanske kulture.

V tem smislu želimo, da bi „Slovenski Narod“ dan svoje 50 letnice praznoval takó, da bi ga poštevalo in radostno ocenjevalo novinarstvo vseh slovanskih narodov. Mirno in ponosno more gledati v svojo prošlost, obće simpatije naj ga krepijo in navdušujejo pri nadaljnjem delovanju.

V Celoveu je imalo 5. t. m. kat. polit. in gospodarsko društvo za Slovence na Koroškem IV. občni zbor, katerega se je udeležilo nad 300 ljudi. Združena je bila z njim tudi svečanost 50letnice papeževega škofovanja. Izvolil se je z vsklikom dosedanji odbor. G. Legat je slikal obće položenje, o Koroškem pa posebe in potem predlagal posebno resolucijo, v kateri občni zbor protestuje proti izjavam koroškega „Bauernbunda“ z dne 16. oktobra 1892 in nemškega „Parteitag“ od 13. novembra 1892, katere so naperjene proti polit. in narodnemu obstanku koroških Slovencev, in zahteva mir in slogo z Nemci na podstavi ustavno zagotovljene narodne enakopravnosti. G. Fil. Kandut je predložil II. resolucijo, katera pravi, da postopanje dež. odbora koroškega gledé na rabo jezika v občinskem uradovanju, kakor jo je izjavil z okrožnico do županov z dne 1. februvarja t. l., nasprotuje pravom slovanskega naroda na Koroškem, in da se je temu odboru kot najvišjemu avtonomnemu uradu dvojne dežele ozirati tudi na slovenščino. Istotako nasprotuje drž. osn. zakonom ravnanje pol. uradov, imenoma Celovškega in Velikovškega okr. glavarstva, katera zahtevata od slovenskih obćin nemško uradovanje. Neopravičeno se je odpravila slovenščina kot drugi polkovni jezik pri pešpolku št. 7. Mi zahtevamo, pravi resolucija, da se razveljavi ta za koroške Slovence takó razžaljiva naredba, in se slovanski jezik zopet uvede kot drugi jezik našega domačega pešpolka št. 7, kakor se strinja s statističnimi razmerami slovanskega prebivalstva in prav slovanskih davkoplachevalcev. Naposled se resolucija zahvaljuje slov. poslancem, ki so razkrivali v raznih interpelacijah krivice, katere trpé koroški Slovenci, posebno dr. Gregorc, ki je korenito osvetil zadnje nagibe vojnega ministerstva gledé na odpravo slovenščine pri omenjenem pešpolku. Na to je utemeljeval predsednik društva g. Greg. Einspieler III. resolucijo o šolah na Koroškem, katera obžaluje, da naučno ministerstvo še vedno odlaga rešitev prošenj o slov. šolah, trdi, da dosedanje določbe tega ministerstva ne zadoščujejo potrebam in pravom slov. roditeljev do svojega materinega jezika, da je še vedno nemščina izključljivi poučni jezik v mnogih šolah z večino slov. otrok. Pri prošnjah za slov. šole rabi se dvojna mera, posamnikom odreka se pravo, dočim se sklicuje dež. šolski svet pri prošnjah, poslanih od obćin, na želje posamičnih strank, ki so podpisale protipeticije. Naj se prošnje za nemške in slovanske stranke rešujejo po istem ravnilu. Dež. šolski svet zavlačuje rešenje slov. prošenj, pri nemških pa se vedno podviže. Drž. posl. izraža se zahvala, zlasti Robiču, ki je dokazal statistični nedostanost dosedanjih določeb o slov. pouku in ožigosal ravnanje ljudskih učiteljev po slov. krajih proti uvedenju troureznega poučevanja v slovenščini. — G. Fil. Haderlap stavi IV. resolucijo, katera se zahvaljuje ministru Falkenhaynu, da je na prošnjo

takoj namestil pri koroški kmetijski družbi potovalnega učitelja, zmožnega slovenskega jezika; s tem da je omogočil narodno-gospodarski razvoj koroških Slovencev, ker še le sedaj bodo umeli kmetijski pouk. Ko se je potem še nasovetovalo, da bi se zasnovalo pevsko društvo za koroške Slovence, je bil IV. zbor slov. korošk. društva završen; na večer je bila slavnost papeževa.

Posojilnica in hranilnica v Trstu za prvo upravno leto 1892 kaže skupno 38.363 gl. 30 kr. dohodkov in ravno toliko izdatkov, torej skupej 76.726 gl. 60 kr. prometa; prigosodarili so za rezervni zaklad 144 gl., čistega dobička pa je 155 gl. 68 kr. za 4% dividendo. Bilo je 144 zadružnikov. Ker je dohajalo več prosilcev nego denarja, omejili so delovanje na Trst in okolico.

Tržaške razmere niso ugodne temu zavodu, ali z vstrajnostjo bodo vendar napredovali.

Južno-štajerska hranilnica v Celju kaže v svojem IV. poročilu za l. 1892. skupnih prejemkov 904.146·28 gl. in skupnih izdatkov 884.820·51, torej denarnega prometa 1.788.966 gl. 80 kr., za 723.063·93 gl. več, nego l. 1891. Vložilo se je od 799 strank 592.284·77, vzdignilo pa se je vlog od 245 strank za 402.676·13, vložilo se je torej več, nego vzdignilo 189.608 64 gl. Skupno stanje hranilnih vlog znaša 950.656·98 ali 221.516·55½ gl. več nego l. 1891. Zanimivo je, da od 1—100 gl. je vložilo 698, od 100—500 gl. pa 729 strank, še čez 10.000 gl. je vložilo 17 strank. Na vlagatelja pride poprek 519·76 gl. Prošenj za posojila se je vložilo 378 za 472.770·80 gl., dovolilo pa se je 305.360 gl. Skupna posojila znašajo 839.023·83, obrestij od posojil se je sprejelo 35.716 gl. Čisti dobiček znaša 11.518 gl. 94 kr., glavni rezervni zaklad znaša 11.374·94 kr. ali 1.19% od skupne vsote hranilnih vlog. S koncem l. 1892. se je volilo novo upravništvo in ravnateljstvo, na čelu katerega je g. Mih. Vošnjak, podpredsednik pa je dr. Juro Hrašovec, pravni konzulent g. dr. Iv. Dečko, tajnik pa g. Janko Vavken.

b) Ostali slovanski svet.

Češki deželni zbor pri sedanjem zasedanju nekaterih dež. zborov najbolj zanima vsled govorov in interpelacij od češke strani. Vlada je predložila zopet predloge o izpremembi mej nekaterim okrajnim sodiščem, oziroma, o zasnovi dvojnih novih okrožij. Mladočehi in Staročehi zavračajo v interpelacijah trditev nemškega oddelka dež. šolskega sveta, kakor da bi Praga zanemarjala nemško šolstvo. Mladočehi so povabili Staročeha in veleposestvo k skupnemu delovanju na podstavi lanske novemberske konferencije.

Dr. Herold, jeden načelnikov mladočeške stranke, je poročal v Pragi v „Politickem klubu“ o državno-zborskem delovanju. Kazal je na zgodovino, v kateri se kaže vedno namera, češki narod spraviti in ohraniti pod

nemškim vplivom. „Za privatno življenje“ da se temu narodu dopušča kulturno delovanje, vse drugo, kar seza dalje, pa se mu zaprečuje. Sedaj se dela na ločenje „nemškega ozemlja“ na Češkem, in da bi Nemci dosegli to, privolili bi po govornikovem preverjenju tudi v češki notranji jezik. Dr. Herold jako dobro opazuje stvari, ali ob tej priliki je govoril vendar preoptimistiški. Ni res, da nemške stranke dovoljujejo brezuslovno kulturno razvijanje češkega naroda; separatistiško češko kulturno življenje bi še privoljevali, ali tako življenje brez občil slovanskih kulturnih vezij bi ne bilo dovolj močno, in hitro ko bi Čehi zahtevali povrat cirilometodijske cerkve ali kulturno vez kakega občega slovanskega jezika, takoj bi jim delale nemške stranke največje zapreke. To pa je fundamentalnega pomena. Zanimiva pa je resolucija, ki so jo udeležniki sklenili na tem shodu. V tej resoluciji odobrujejo postopanje mladočeškega kluba, kolikor se kaže v opoziciji proti Dunajski vladi, zahtevajo, da ta klub *naj ne gleda na majhne vspehe*, temveč naj imajo vedno glavni cilj pred očmi: samostalnost češke korone, kakor je zagotovljena po pogodbah; da naj zahtevajo ustanovitev *najvišjega sodišča za dežele češke korone v Pragi*; da naj se potezajo za idejo slovanske vzajemnosti, in da naj neposredno od kralja zahtevajo izpolnjenje prav češkega naroda.

Češka opera na Dunaju. Smetánina „Prodaná nevěsta“ predstavlja se sedaj v zasebnem gledališču na Dunaju (v IV. okr., na Vidnju), vsak večer pri razprodanem gledališču in z največim priznanjem.

Narodopisno razstavo dijaško priredé letos o Binkoštih češkoslovanski akademiki; razložijo se predmeti, ki kažejo na svojstva slovanskih dijakov v prošlosti do danes.

Slovakov se Madjari uže bojé; prepovedujejo uže dohajanje slovaških listov iz Amerike, kateri so jim „panslavistični“.

V Srbiji se je zbrala skupština, a radikali in 2 naprednjaka so zapustili dvorano, ko je notranji minister napačno začel razlagati ustavo. Za radikale se razpišejo nove volitve; vzbujenost proti regenstvu in vladi je velika.

K NJIŽEVNOST.

„*Pozdrav istarskog Hrvata*. Prve pjesme spjevao *Rikard Katalinić Jeretov*. (Veljko Jeretov). Zagreb 1891. Vlastitom nakladom. Polovica čistog prihoda namenjena „Bratovščini hrvatskih ljudi u Istri“. — Knjiga z navedenim naslovom obseza na 160 straneh izključno pesmi, katere nam predočujejo mladega lirika, rojenega istrskega Hrvata, gorečega rodoljuba in domoljuba. Mnogo pesmij je posvečenih tudi rano izgubljeni materi, kakor domačemu ženstvu. On opeva domačo zemljo, sosebno pa najlepše in znamenitiše njene kraje, kakor n. pr. Opatijo, proslavlja prve istrske domoljube in največje pesnike hrvatske, ob 25letnici Nabergojevega javnega delovanja pozdravlja tudi njega in Slovence.

Značilno je tudi to, da je posvetil te prve svoje pesmi Matiji Baštijanju, ki je l. 1870. zasnoval v Trstu do današnjega dne izhajajočo „Našo Slogo“, katera je probudila slovenske Istrane v obč. Katalinič vidi, kakó je bil Beneški lev izkopal grob Slovanom ob Adriji, ali on sedaj spava. „Dalmacija, Istra hrvatska se budi, Mome rodu, na hrvatskom moru Sloboda se rudi“. In v vseh domovinskih pesmih izraža pesnik takó trdno preverjenje, da zmagá narod vse zapreke ter postane zopet gospodar samemu sebi in svoji zemlji, da, v tem ko dopušča minljivost na druge strani, opeva v najrazličnejših zvezah vstajenje narodovo. Gledé na življenje posamičnikov je seosebno zaradi prerane izgube svoje matere velik pesimist, a gledé na narodovo jedenkrat probujeno življenje prešinja ga prek in prek optimistiško preverjenje.

Med občimi liričnimi izlivi je „Dorka“ gotovo jedna najlepših pesmij, ki kaže na žensko bedo vsled prevelikega zaupanja, naposled pa na maščevanje nad nezvestobo tujčevu.

Le nekaj pesmic je, ki se nam ne kažejo dovolj godne, dragače pa je vsa knjiga vredna, da jo narod čita in čita; iz nje zajme obilo moralne sile, da se utvrdi v svojih nadah in vstraja v svojih današnjih hudih borbah. — Katalinič je še jako mlad pesnik, ki jako marljivo deluje in sodeluje v vezani in nevezani besedi pri raznih hrvatskih časopisih in je sotrudnik tudi našemu listu. Nazori v njem dozorevajo: od njega se je nam nadejati še mnogo več, nego mu je bilo možno izvršiti doslej. Njegovo prvo knjigo pesmij, iz katerih gori toliko oduševljenja in izrednega rodoljúbja, priporočamo pa tudi Slovincem; obrni se je v ta namen do uredništva „Narodnega Lista“ v Zader.

Slavenski jezik u liturgiji u Istri. Odgovor kritičaru na jednu interpelacijo. Preštampano iz „Naše Sloge“. Trst. Tiskara Dolenc. Naklada „Naše Sloge“. Str. 48 mal. 8. Cena 13 kr. — V svoj čas smo objavili tudi mi interpelacijo, ki jo je stavil dr. Fran Volarić, kanonik stolnega kapitula, v dež. zboru istrskem, in katera dokazuje prava slovenskega jezika v liturgiji v Istri. Ti dokazi so pa istrske latinizatorje ital. pokoljenja hudo zbudili, in poskušali so zgodovino prevračati in pačiti v glasilu ital. duhovenstva, v Goriški „L' Eco del Litorale“. Na to je odgovoril dr. Volarić v istem listu, se ve da na ital. jeziku, in ta odgovor je v prevodu priobčila „Naša Sloga“ in v zgorej navedeni knjizici še posebe ponatnila. Mi ta odgovor slovenskemu občinstvu in seosebno svečeništvu posebno priporočamo; o njem izpregovorimo tudi mi še posebe.

Stenograf. Glasilo hrvatskog stenografskog društva v Zagrebu. II. godina 1892. Urednik Franjo Magdić. Naklada društva. Članovi dobivaju list brezplačno. Za nečlanove 2 for., za djake 1 for. na godinu. Ta list, ki izhaja po 10 krat na leto, je završil sedaj s skupnim snopičem za 3 poslednje mesece 1892. svoje II. leto in pridobil v tej kratki dobi ne le mnogo prijateljev, ampak tudi učencev. Dijaki srednjih šol po hrv. mestih se s kraja naročajo na list; čudno pa se nam zdi, da list sam ne poroča nič o naročevanju od strani slovenskih dijakov. Kajti list je posvečen ravno takó slovenski stenografiji, kakor hrvatski, z jedino razliko, da je pri razpravljanju hrv. stenografije prispel uže nekoliko dalje, nego slovenske. Za slovensko podaje poslednji broj „Sigle“ in vaje k njim. Mi želimo, da bi se „Stenograf“ hrvatski razširil med slovensko šolsko mladino. Češke „Těšnopisné

Listy“, opozarjajo na to, da stenografijo za Slovence je izdal s pomočjo „Matice Slovenske“ tudi prof. Bezenšek, in vpraša pri tem, ali ne bode to škodovalo jednoti pisma. Čudno je res, da ni prišlo med 2 slovenskima strokovnjakoma do sporazumljenja in soglasja pri stenografiji po jednem in istem sistemu, za jeden in isti narod. No mi bodemo v svoj čas primerjali oba izdelka in pri tem povdarjali prednost, kjer jo najdemo.

Православная Буковина. Газета для православнаго буковинскаго народа. Ta list je začel izhajati s l. (13) t. m. na Dunaju, in kaže uže naslov, da hoče zaščiti bukovinske Ruse v veri in narodnosti, ker svetinje obojih jim sedaj jemljejo razni novi elementi, priklativši se v Bukovino, avtohtonno zemljo Rusov in Romuncev. Zato hoče delovati za slogo obeh teh narodnostij, kakor v jednosti postopati z gališkimi in ogerskimi Rusi. Geslo listu je: „Молюся, учня, трудяся, трезвися“. Stoji na l. 4, na 1/2 l. 1 gold. Naroča se pod: Wien, XVII, Hernals, Stiftg. 7.

„Русский Вѣстник“ je velik mesečnik, ki izhaja v Petrogradu, spada med najboljše revije ruske in se da primerjati z revijami drugih velikih narodov. Tudi v ruskih drobtincah „Sl. Sveta“ je mnogokaj posneto iz tega bogatega mesečnika. Ravno v tej številki opozarjamo na posnetek Rozanove razprave, nadaljevane v prvih št. „P. B.“ Iz osebine januar., febr., marca navedemo samo nekatere točke: „Въ глуши Китая“. Очерки В. Н. Семенова. — Сумерки В. В. Розанова. — Идеалисти и реакція въ Франціи. Статья Эдуарда Рода. — Средневѣковая наука въ школахъ и виѣ школы. И. П. Хрицова. — Феодализмъ и закрѣпощеніе въ Закавказьи. М. Н. Кучаева. — Воздариеніе императора Николая. С. С. Татищева. — Пушкинъ и Дантесъ-Гекернъ. — Изъ замѣтокъ о Пушкинѣ. Л. Н. Майкова. — Будущая война, ея экономическія причины и послѣдствія. И. С. Грюха. Itd. — V vsaki številki je po več romanov, povestij, pesmij in dr. in na koncu sledé: Новости литературы, najprej vesti o ruski, potem inorodnih književnostih. „P. B.“ stoji za granico ali zunaj Rusije 18 rub. na leto, in se naroča pri nas pri glavnih poštab, v Petrogradu pri Herucu ali v upravništvu: Контора „Русскаго Вѣстника“, С. Петербургъ, Большая Морская, д. 30. Mi ta list jako priporočamo in povdarjamo, da, če se Slovani naročajo uže na ruske mesečnike, jim je poštevati seosebno „P. B.“, ki se je od neke strani Slovincem priporočal na poslednjem mestu.

Opomnja uredništva. Za razpisano nagrado nam je došlo izmed Hrvatov in Slovencev skupno 11 spisov, jeden iz njih po določenem obroku. Nekateri so na hrvatskem, drugi na slovenskem jeziku. Izročili smo jih na svoje mesto, da se ocenijo.

Opomnja upravnništva. Prosimo vljudno, da nekateri, ki so nam dolžni uže več let, vendar poravnajo svoje dolgove ali pošljejo vsaj nekaj na račun. Drugače jim ustavimo list in jih bodemo terjali po drugi poti.

Zahtevajte po kavarnah in gostilnah tudi „Slovanski Svet“!

Popravki k 6. stev. „Sl. Sv.“ Str. 102 na levi 7. v. zg.: le, m. ie; s. 103 leva 4. zg.: drugi pa nižim, m. višim; s. 109 v pesmi „Смерть“ čitaj zadnjo vrsto: ero, m. чръ.; s. 117, leva, 17 v. sp.: Biankini, m. Bianki.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld. za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. Za dijake in ljudske učitelje stoji celoletno 3 gld. 60 kr., pololetno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 18 kr. — Naročnina, reklamacije in dopisi naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstu, ulica Farneto št. 44.